

บทที่ 2

ความแพร่หลายของเพลงไทยสากลในสมัยการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487)

เพลงไทยสากลวิวัฒนาการเกิดขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้แพร่หลายโดยแทรกเป็นเพลงประกอบละครและภาพยนตร์ ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487)จากการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมที่ได้สนใจปรับปรุงแนวดนตรีตามหลักสากลนิยมและส่งเสริมการแต่งเพลงไทยสากล อีกทั้งยังได้ใช้บทเพลงเป็นสื่อเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองด้วยนั้นทำให้เพลงไทยสากลแพร่หลายขึ้นในสังคมไทย ซึ่งในช่วงสงครามระบบการบันทึกเสียงหรือการดำเนินงานของเอกชนที่จะสร้างหรือผลิตเพลงดำเนินอย่างค่อนข้างจำกัด จึงต้องถือว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487) มีบทบาทในการทำให้เพลงไทยสากลแพร่หลายจนเป็นที่นิยมสนใจของคนในสังคมไทยและจะนำไปสู่การสร้างสรรค์เพลงไทยสากลแนวต่างๆเพื่อการฟังภายหลังสงคราม รวมทั้งเพลงไทยสากลที่ถูกเรียกขานว่าเพลงชีวิตหรือเพลงตลาดอันเป็นพัฒนาการระยะเริ่มแรกของเพลงลูกทุ่งด้วย

2.1. ความเป็นมาของเพลงไทยสากล(ก่อนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม)

เพลงไทยสากลพัฒนาเกิดขึ้นเนื่องจากการรับอิทธิพลทางการดนตรีของตะวันตกซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้มีการฝึกหัดทหารตามแบบยุโรปและได้ใช้เครื่องบรรเลงประกอบการฝึกทหาร โดยว่าจ้างนายทหารสองคนที่ปฏิบัติงานอยู่ในประเทศอินเดียมาเป็นครูฝึก คือร้อยเอก อิมเปย์(Impey)เป็นครูฝึกในวงหลวง และร้อยเอกน็อกซ์(Knox)เป็นครูฝึกในวงหน้า เทาเซนต์ แอริส ทูตชาวอเมริกันที่เข้ามาในเมืองไทยเมื่อปีพ.ศ.2396 บันทึกไว้ว่าวงดนตรีของเขานั้นเป็นของแปลกใหม่ที่ดึงดูดความสนใจของคนไทยที่พบเห็นเป็นอันมาก¹ บุคคลในราชสำนักอาทิ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าและ มุลนายชั้นสูงต่างนิยมมีเครื่องไว้มบรรเลงเพื่อความบันเทิงและประดับเกียรติยศกันแทบทั้งนั้น อีกทั้งความสนใจเครื่องซึ่งเป็นดนตรีตะวันตกยังผลให้เกิดลักษณะการฟังเพลงของชนชั้นสูงเปลี่ยนแปลง จากการฟังเพลง

¹ นันทนา วรเนติวงศ์, บันทึกรายวันของ เทาเซนต์ แอริส (พระนคร : กรมการศาสนา, 2525), หน้า 26.

ในลักษณะการขับกล่อมที่มีมาแต่เดิม เช่น การฟังเพลงจากวงมโหรี ก็เปลี่ยนมาเป็นการฟังเพลงอย่างจริงจังแบบตะวันตกอีกด้วย²

ในรัชกาลต่อมา คนชั้นสูงมีความตื่นตัวในด้านศิลปะและดนตรีซึ่งถือว่าเป็นสิ่งแสดงถึงความมีอารยธรรมของประเทศตามธรรมเนียมตะวันตก เมื่อมีการจัดงานนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรมหลายครั้งก็ได้ส่งคนไปร่วมงาน และเมื่อมีการแสดงดนตรีของประเทศต่างๆ ก็ได้ส่งวงปี่พาทย์ไปร่วมบรรเลงด้วย³ นอกจากนี้ยังมีค่านิยมมีเครื่องดนตรีตะวันตกไว้ประดับฐานะที่เพิ่มมากขึ้น ดังปรากฏว่ามีการส่งวงมโหรีตะวันตกมาประดับเกียรติยศกันด้วยแต่ไม่แพร่หลาย เพราะค่าใช้จ่ายสูงแล้วคงไม่สนองรสนิยมในการฟังเพลงของคนชั้นสูงทั่วไปที่แครวงจะสร้างความครึกครื้นได้มากกว่า ผู้ที่เป็นเจ้าของแครวงในขณะนั้น อาทิ กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี(ท้วม บุนนาค) สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์(ช่วง บุนนาค) และผู้มีบรรดาศักดิ์อื่นๆ ดังที่คาร์ล บล็อกเล่าว่า “ผู้มีบรรดาศักดิ์ทุกคนจะต้องมีวงดนตรีกันอย่างน้อยคนละวง หรือมีละนั้นก็ 2 วง เป็นวงดนตรีไทยวงหนึ่งและวงดนตรีฝรั่งอีกวงหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีแคร์ฟรังที่ตีเชื่อมวงหนึ่ง”⁴

ดนตรีฝรั่งหรือแครวงได้แพร่สู่ราษฎรในเวลาไม่นานเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้มีการบรรเลงแครวงในที่สาธารณะตามแบบประเทศตะวันตก คาร์ล บล็อก บันทึกไว้ว่า “สำหรับสวนหลวงนั้นเปิดให้ประชาชนเข้าไปเที่ยวได้อาทิตย์ละครั้ง มีแครวงชั้นเยี่ยมที่ผู้เล่นเป็นคนไทยทั้งหมดบรรเลงให้ฟังด้วยในคอนบ่าย”⁵ แครวงเป็นวงดนตรีที่มีเสียงดัง ให้ความรู้สึกสนุกสนานครึกครื้น ใจทำให้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีไทย เพราะปรากฏว่ามีการจ้างหาไปบรรเลงในงานต่างๆ โดยเฉพาะในกระบวนแห่นาค “กระบวนแห่นาคเมื่อครั้งรัชกาลที่ 5 ที่เห็นชุกชุมนั้นคือมีวงแครวงอย่างฝรั่ง”⁶ เมื่อแครวงแพร่หลายในหมู่ราษฎรทั่วไป ค่านิยมการมีแครวงเพื่อสื่อฐานะของมูลนายชั้นสูงจึงค่อยๆ เสื่อมไป ดังไม่ปรากฏว่าเจ้านายโดยทั่วไปมีแครวงประดับฐานะในช่วงปลายรัชกาล

² ภัทรวดี ภูษณาภิรมย์, “สถานภาพของนักปี่พาทย์ในสังคมไทย พ.ศ.2411-2468,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 38-41.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 62.

⁴ คาร์ล บล็อก, ท้องถิ่นสยามยุคพระพุทธเจ้าหลวง แปลโดยเสฐียร พันธุรักษ์ และอัมพร ทิษะระ (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2529), หน้า 24.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

⁶ กรมศิลปากร, ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ (ภาคที่ 22) (ธนบุรี : รุ่งวัฒนา, 2515), หน้า 682.

จากความนิยมดนตรีตะวันตกและที่เกิดขึ้นในระยะเวลาดังกล่าวนำไปสู่การสร้างเพลงไทยสากลซึ่งเรียกกันว่า เพลงอย่างฝรั่ง หรือ เพลงทำนองฝรั่ง เพลงไทยสากลที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มแรกเป็นเพลงค่านับของทางราชการ ซึ่งตั้งแต่มีวงเครื่องสำหรับนำกองทหาร คุมฝึกซึ่งเป็นชาวอังกฤษก็นำเอาเพลงชาติอังกฤษมาฝึกและใช้เป็นเพลงค่านับคือเพลง God Save the Queen และถูกเรียกว่าเพลงสรรเสริญพระบารมีโดยได้ใช้เพลงดังกล่าวนี้เป็นเพลงค่านับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2395จนถึงปีพ.ศ. 2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริให้แต่งเพลงค่านับที่เป็นของไทยขึ้น เหตุที่ทรงต้องการให้มีเพลงค่านับเป็นของตนเองนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงสันนิษฐานว่า "น่าจะเป็นครั้งเสด็จไปเมืองชวา ปีระแม 2414 ครั้งนั้นเมื่อประทับอยู่เมืองสิงคโปร์ อังกฤษใช้เพลงกอดเศฟซีควินรับเสด็จได้สนิทด้วยไม่แปลกกับเพลงไทยที่ใช้อยู่ แต่เมื่อเสด็จไปถึงเมืองปัตตาเวีย พวกเขาอดั้นคางถามถึงเพลงชาติของไทยเพื่อจะเอาไปทำรับเสด็จเป็นเหตุให้คิดขึ้นว่าจะต้องมีเพลงชาติของไทยสำหรับให้เครื่องทำค่านับ"⁷ ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเรียกครุคนครีไทยเพื่อที่ปรึกษาหาเพลงไทยที่ควรใช้เป็นเพลงค่านับอย่างเพลงกอดเศฟเศควิน ครุคนครีไทยที่เข้าไปปรึกษานั้นประกอบด้วยกรมกรฎ พระประคินฐ์ไพเราะ(ครุมีแขก) และพระเสนาะครียางค์ (ขุนเฒ่า) ครุคนครีไทยเหล่านั้นได้นำเพลงมูถันล้อยเลื่อนมาคัดแปลงเป็นเพลงค่านับ ต่อมาจึงโปรดให้มีศาสตราจารย์เฮนรี่ บาสท์ทักซ์(Prof. Henry Baskett) แปลงเป็นทำนองเพลงในแนวสากลสำหรับให้เครื่องเป่าเป็นเพลงค่านับ (เพลงดังกล่าวนี้ในรัชกาลที่ 6 เปลี่ยนชื่อเป็นเพลงสรรเสริญเสือป่า)⁸ เพลงค่านับหรือเพลงสรรเสริญพระบารมีดังกล่าวเป็นคนละสำนวนกับเพลงสรรเสริญพระบารมีในปัจจุบันที่โยคอ์ สตูโรฟสกี นักประพันธ์เพลงชาวรัสเซียเป็นผู้ประพันธ์ทำนองขึ้นปีพ.ศ. 2431 โดยอาศัยทำนองเพลงโซนาตินาสำหรับเปียโนของเบโธเฟ่น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงประพันธ์คำร้องและบรรเลงครั้งแรกที่หน้าศาลาอุทธรณ์การเมืองเดือนกันยายน พ.ศ.2431 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฟังเป็นครั้งแรกก็ทรงพอพระราชหฤทัย เพลงนี้คือเพลงสรรเสริญพระบารมีที่บรรเลงสืบมาถึงปัจจุบัน⁹

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์

⁷ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ ฐานันสนิมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์ (กรุงเทพฯ : อรุณสา, 2526), หน้า53.

⁸ สุกรี เจริญสุข, ๑๑๖ เพลงสรรเสริญพระบารมี (กรุงเทพฯ : ภาควิชาดนตรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2530), หน้า15.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43-55.

วรพินิต พระราชโอรสพระองค์ที่ 33 ในรัชกาลที่ 5 เสด็จกลับจากยุโรปมาทรงบัญชาการทหารเรือ(ราวปีพ.ศ.2448)พระองค์สนพระทัยและเชี่ยวชาญในเรื่องดนตรีเป็นอย่างมากทั้งดนตรีฝรั่งและดนตรีไทย ทรงมีวงดนตรีไทยประจำพระองค์คือ “วงบางขุนพรหม” และ ระหว่างที่ทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ที่ประเทศเยอรมัน ทรงได้ศึกษาดนตรีจนสามารถอ่านเขียนโน้ตเพลง รวมทั้งทรงนิพนธ์เพลงสากลได้ ทรงริเริ่มนิพนธ์เพลงไทยสากลขึ้น เพลงที่นิพนธ์เป็นเพลงทำนองสากล ไม่มีเนื้อร้องและส่วนมากแล้วคัดแปลงมาจากเพลงไทย เช่นเพลงสุคนษานะ คัดแปลงมาจาก “แสนเสนาะ”, เพลงวอลซ์เมฆาคัดแปลงจาก “หกบท”, เพลงมหาฤกษ์ คัดแปลงจาก “มหาฤกษ์ 2 ชั้น”, เพลงสรรเสริญเสือป่า คัดแปลงจาก “บุหตันลอยเดือน 2 ชั้น” ฯลฯ จากการที่ทรงเป็นคนไทยคนแรกที่ริเริ่มแต่งเพลงไทยสากลและมีบทบาทในการพัฒนาการบรรเลงดนตรีตามระบบสากลโดยนำวิธีการแยกเสียงประสานวงดนตรีแบบสากลเข้ามาเผยแพร่ในเมืองไทยทำให้ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาแห่งเพลงไทยสากล¹⁰

เพลงอย่างฝรั่งเริ่มเป็นที่สนใจมีการแต่งกันขึ้นมากและแพร่หลายในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเป็นเพลงประกอบละครเรื่องและเพลงประกอบภาพยนตร์¹¹

2.1.1 เพลงประกอบละครเรื่อง ละครเรื่องเป็นละครแบบใหม่ที่เกิดขึ้นตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2451) ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่าพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงคิดแปลงการแสดงมาจากละครมาเลย์ที่เรียกว่าละครบังสาร์วันหรือแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า มาเลย์โอเปร่า การแสดงละครเรื่องจะมีบทร้องได้ครบถ้วนตลอดเรื่อง จากเพลงไทยทำนองสองชั้นและชั้นเดียวต่างๆ โดยตัวละครเป็นผู้ร้องเอง และออกท่าทางประกอบบทในแบบธรรมดา ไม่มีการรำร่า บทเจรจาจะมีบ้างในคอนทักซ์ของแต่ละเพลง ซึ่งก็เป็นเพลงบทสอดแทรกหรือพูดบททวนบทที่ร้องมาแล้วเท่านั้น และบทร้องเพลงทุกเพลงจะมีเสียงถูกคู่คอยร้องรับและตีกรับ (กรับพวง) กำกับจังหวะเพลงอยู่ทางด้านในของฉากหรือข้างหลังของเวที ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงของละครเรื่องเป็นชุดของเครื่องเป่าพาทย์ไม้นวม นอกจากเวลาบรรเลงโหมโรงเท่านั้นจึงใช้ไม้แข็ง กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงตั้งชื่อคณะละครเรื่องว่า “ละครนฤมิตร” โรงละครอยู่ใกล้ภูเขาทอง วัดสระเกศ แสดงด้วยเรื่องต่างๆสลับกันไป เช่น “ขวคแก้วเจียรไน” ที่มีเพลงบุหตันชกมวย เพลงพราหมณ์ตีคาน้ำเต้า เป็นต้น

¹⁰ พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าศิริรัตนบุษบงและพูนพิศ อมาตยกุล, พูนกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี (กรุงเทพฯ : จันทวณิช, 2524), หน้า 27.

¹¹ เก็บความจาก วราวุธ สุมาวงศ์, “วิวัฒนาการของเพลงไทยสากลจากละครและภาพยนตร์,” ในวันระลึกถึงครูเพลงผู้ให้กำเนิดวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยสากลครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2526), หน้า 52-59.

ต่อมาโรงละครถูกวางเพลิงทำให้ต้องหยุดการแสดงไป กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงให้ช่างสร้างโรงละครขึ้นใหม่ในบริเวณวังของพระองค์ท่านที่หลังคิกแถวแพรงนราฯ ใกล้ๆ ทางด้านถนนบ้านตะนาว ให้ชื่อว่า "โรงละครปริดาถัย" การแสดงละครไม่มีรำ แต่ให้ตัวละครใช้บทแสดงกิริยาท่าทางอย่างสามัญชน ส่วนเพลงร้องนั้นเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่บ้าง

จากเพลงไทยที่มีมาแต่เดิมบ้างเช่นเรื่องสาวเครือฟ้าที่กรมพระยานราธิปประพันธ์พงศ์ดัดแปลงมาจากเรื่องมาตามบัตเคอร์ฟลายของจีโอโกโม พุซซินี มีเพลงขึ้นประดับพลา เพลงดาวคววญ เมื่อเล่นเรื่องภาษาต่างๆ เช่น พม่า มอญ จีน แยก ฝรั่งเศส ฯลฯ ก็ใช้เพลงตามทำนองภาษานั้นๆ เพลงนั้นส่วนมากเอาทำนองเพลงแท้ๆของภาษานั้นๆมาคิดให้เข้าสนิทกับรูปกลอนไทย เช่น พม่าห้าท่อนแบบไทยก็เป็นแบบใหม่คือ พม่าเขว แยกลพบุรีก็เป็นแยกมายะซ้อ จีนเก็บบุปผาก็เป็นฮ้อเหี้ย กวยก้งเพลง เป็นต้น ผู้คิดเพลงเหล่านี้คือหม่อมหลวงควนศรี วรธรรมหรือหม่อมควน หม่อมในพระองค์ท่าน แต่งเพลงเช่นเพลงดาวต่างๆในเรื่องพระลอ เฉพาะเพลงฝรั่งก็มีเพลงให้ชื่อว่า ฝรั่งแดง ฝรั่งฮัดโต ฝรั่งโยตะถัม ฝรั่งบุบซึเอ ฯลฯ ซึ่งเพลงละครร้องอย่างของปริดาถัยนั้นเอาทำนองเพลงฝรั่งมาปรับให้เข้ากับกลอนสุภาพหรือกลอนแปดอย่างกลอนละครทั่วไป คือแต่งเป็นกลอนแปดแล้วจะให้ร้องเป็นทำนองฝรั่งอย่างใดก็ได้¹² นอกจากนี้มีบทพูดสลับร้องบ้างก็เพียงเพื่อทบทวนบทที่ร้องมาแล้วหรือพูดสอดแทรกให้คลกขบขันขึ้นเท่านั้น

สำหรับละครปริดาถัยยังถือว่าเป็นของใหม่ที่ยังไม่แพร่หลายในหมู่คนทั่วไปในสังคม ผู้เข้าชมนั้นส่วนแต่เป็นผู้มีฐานะในสังคม ดังที่ขุนวิจิตรมาตราเล่าไว้ว่า

...โรงละครปริดาถัยเป็นโรงละครหลวงพิเศษเยี่ยมอยู่ในสมัยนั้น ลักษณะของโรงเป็นสมัยใหม่สำหรับสมัยนั้น ไม่มีโรงมหรสพใดเทียบเทียมได้ บทละครบุคปริดาถัยนั้นนอกจากพระลอซึ่งเป็นละครรำ เป็นเรื่องพงศาวดารมาก...คนดูยุคนี้เท่าที่เคยเห็นเสมอมีกมารดมี มิตรยนต์บ้าง ที่อยู่ใกล้ก็เดิน คนดูกระจายกันไปพอเต็มๆ โรงไม่แน่น คงเป็นเพราะโรงละครปริดาถัยรู้สึกว่าเป็นโรงชั้นสูงอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งละครร้องเป็นของที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่เรื่องก็สูงคนไม่รู้จักดู สมัยนั้น ผู้ใหญ่ยังชอบดูก็เล่นเรื่องจักรวรงค์เก่าๆ กันทั่วไป ละครร้องอย่างใหม่ ไม่เข้าใจดูไม่เป็น พวกหนุ่มสาวก็ไปชอบหนังหรือภาพยนตร์ ซึ่งเวลานั้นเริ่มคืบหน้าขึ้นทุกวัน ไม่ชอบละครรำละครร้องอย่างใหม่ ดูหนังสนุกกว่ามากมาย ละครบุคปริดาถัยสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเสด็จหลายครั้ง มีแขกเมือง

¹² กาญจนาคพันธุ์, เรื่องของละครและเพลง(จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสที่ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์)มีอายุครบ 80 ปี 7 กรกฎาคม 2520 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2520), หน้า 46.

ต่างประเทศและจีวนายขุนนางผู้ใหญ่ก็มาก.....¹³

ต่อเมื่อภายหลังจากละครปริดาตย์มาเป็นยุคของคณะละครสามสมัยได้แก่ คณะละครปราโมทย์เมือง ละครบรรเทองไทยและ ละครโลวเวียง ซึ่งมีลักษณะแบบอย่างของการละครเป็นแบบเดิม ตัวละครชุดเดิม ระเบียบของโรงแสดง บทละครมีลักษณะที่ครอบงำของค่านิยมของประชาชนทั่วไปมากขึ้นเพราะจารีตการแบ่งแยกคนดูตามระดับชั้นในสังคมคลี่คลายลง และเกิดจารีตการแบ่งแยกแบบใหม่คือพิจารณาจากค่าเข้าชมแต่อย่างไรก็ตาม ส่งผลให้สามัญชนทั่วไปสามารถชมการแสดงละครได้กว้างขวางมากขึ้น ดังที่ขุนวิจิตรมาตราบันทึกเอาไว้ว่า

...ยุคละครปราโมทย์เมือง บรรเทงไทยและโลวเวียงเข้าสมัยรัชกาลที่ 6

โรงและที่นั่งอย่างเดิม แต่ไม่แยกคนดู ขุนกับสตรีนั่งปนกันได้

คนดูมากกว่ายุคปริดาตย์ มีรถเจ๊กมาก คนเดินมาก รถม้า รถยนต์มีไม่มากนัก

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงชั้นสูง บทละครสูง คนดูชั้นสูง พอเข้าใจละครร้อง

ชาวบ้านธรรมดาสามัญเคยชอบแต่ละครรำและยี่เก มาเห็นละครร้องแบบใหม่

ไม่เข้าใจ ดูไม่ป็น จึงไม่ชอบดูกัน มาถึงยุคสามคณะชาวบ้านธรรมดาสามัญเริ่ม

เข้าใจละครร้องแล้ว ทั้งโรงก็ลดต่ำลงมาเป็นอย่างโรงมหรสพธรรมดา ไม่เป็น

โรงละครหลวงอย่างปริดาตย์ เลิกห้องบาร์ คนดูหญิงชายนั่งปนกันได้...¹⁴

การได้รับความนิยมของละครร้องที่มีเกิดขึ้นหลายคณะและยังเปิดกว้างให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมกันได้ก็ส่งผลทำให้เพลงประกอบละครแพร่หลายตามไปด้วย

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้เกิดละครหลวงขึ้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เป็นเรื่องต่างๆ ส่วนมากเป็นละครพูด บางเรื่องเป็นละครพูดสลับคำคือมีร้องเพลงบ้าง นอกจากนี้มีละครแบบตลก่าบรพที่ทรงเรียกว่าละครร้องเช่นเรื่องพระร่วงและละครรำ รัชกาลที่ 6 ทรงศึกษาในประเทศอังกฤษ ทรงเข้าสังคมจัดเจนซ้ำของค่านิยมประเพณีฝรั่งเป็นอย่างดี และทรงตั้งกรมมหรสพมิดนตรีฝรั่งหลวง แต่เมื่อทรงละครและทรงพระนิพนธ์บทกลอนต่างๆ เช่นทรงสำหรับเสื่อป่าและถูกเสื่อ ทรงใช้เพลงไทยทั้งสิ้น ไม่ใช้เพลงฝรั่งเลย ละครที่เป็นเรื่องฝรั่งและแต่งตัวเป็นฝรั่ง เช่นวิเวกพระสมุท ก็ใช้เพลงไทย¹⁵

ต่อมาในราวตั้งแต่ปี พ.ศ.2470 จวงจันทร์ จันทร์คณา(พรานบุญ) ผู้ประพันธ์เรื่องและเพลงของคณะละครศิลป์สำเร็จ(คณะละครของแม่เลื่อน) ประวัติ โคจริก(แม่แก้ว) ผู้ประพันธ์

¹³ ขุนวิจิตรมาตรา(สง่า กาญจนาคพันธ์), 80ปีในชีวิตข้าพเจ้า อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพขุนวิจิตรมาตรา(สง่า กาญจนาคพันธ์) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันพฤหัสบดีที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2523 (กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, 2523), หน้า 189-190.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า190-192.

¹⁵ กาญจนาคพันธ์, เรื่องของละครและเพลง , หน้า 56-57.

เรื่องและเพลงของคณะละครนครบันเทิง(คณะละครของแม่ขุนนาค) และสมประสงค์ รัตนศศิณี (เพชรรัตน์) แห่งคณะละครปราโมทย์นคร(คณะละครของแม่สังข์ยม) ได้มีการปรับปรุงสร้างสรรค์บทเพลงประกอบละครร้องขึ้นใหม่ โดยการดัดแปลงจากเพลงไทยเดิมที่มีทำนองสองชั้นมาใส่เนื้อร้องเดิมแทน ทำนองเอื้อนใช้คนตรีกลอง ซึ่งเรียกกันว่าเพลงไทยเนื้อเดิมหรือเนื้อเฉพาะ แต่ยังคงใช้ปี่พาทย์บรรเลงเหมือนเดิมอยู่ พราณบุรพได้แต่งเพลงลักษณะนี้จำนวนมาก และพ.ศ.2474 พราณบุรพและเพชรรัตน์แห่งคณะละครศรีโสภาศได้นำคนตรีสากลประเภทเพลงแจ๊ส(Jazz Band) หรือหัดคนตรีเข้ามาประกอบละครเรื่อง "โรสิตา"และการประพันธ์เพลงร้องโดยครูเพลงทั้งสามก็ได้มีการประดิษฐ์ทำนองเพลงร้องขึ้นใหม่ นอกจากจะใช้ทำนองเพลงไทยของเก่า และในปีพ.ศ.2474 พราณบุรพซึ่งได้ร่วมงานกับคณะฉันทโรภาศก็ได้แต่งที่สุดขึ้นมาด้วยละครร้องเรื่องจันทร์เจ้าขาซึ่งมีสถิติการนำออกแสดงถึง 94 ครั้งติดต่อกันแทบทุกโรงมหรสพที่มีในพระนครและธนบุรี

บทเพลงของพราณบุรพแม้เนื้อร้องจะพัฒนาเป็นสากลเด่นชัดแต่กระบวนทำนองเพลงยังคิดแบบไทยอยู่มาก เช่น เพลงทวยห่มและเพลงจันทร์เจ้าขา จากละครเรื่องเรื่อง จันทร์เจ้าขา เพลงทวยห่มมีเนื้อร้องว่า

...แสงน้ออ่อนหวานจริงนะจันทร์เจ้าขา ยามลอยเลื่อน
 แยมเอื้อน เอื้อนห่อผ้า แสงคืนดาเคือนใจ จันทร์เพ็ญเด่นกระไร
 ช่างไม่มีไฟไม่มีผ้า ภาคนภาคราเมื่อไรราศี
 รัศมีสว่างไสว ละมุนละไม สะอาดสะอาด พรมพรำน้ำค้างพร่างพราว...

เพลงจันทร์เจ้าขามีเนื้อร้องว่า

เจียม เออน่าอาย นำขันธ์จริงนะ จันทร์เจ้าขา หลบหน้าหน่อยซิเจ้าคะ
 จิตต์ เราจะกระซึกกระซิก
 พร้อมกัน ระริกกระริน...ริน
 เจียม ขึ้นใจ
 จิตต์ ขึ้นใจ จันทร์เจ้าขา ให้เจียมบอกข้า...อีกข้า
 ซาบซ่านหวานน้อคำน้องรักพี่...

เพลงของพราณบุรพที่มีชื่อเสียงเพลงอื่นๆอาทิ จันทร์สวาท จันทร์จากฟ้า จันทร์ลอยขวัญของเจียม ดันรักดอกโคก เดือนดวงเดียว สูงสุดสอย น้ำผึ้งรวง กุหลาบรวง ดันข้าวคอบฝ่น ฯลฯ ขุนวิจิตรมาตราได้ตั้งข้อสังเกตถึงบทเพลงประกอบละครของพราณบุรพที่ทำให้มีลักษณะแตกต่างจากละครร้องอื่นๆที่เคยมีมาว่า ละครร้องที่เป็นแบบฉบับแห่งนั้น ถือเอาคำพูดกันมาแต่งเป็นกลอน และใช้ร้องเข้ากับเพลงไทยแท้ที่เป็นเพลงเกร็ดต่างๆ ขึ้นเดียวบ้าง 2 ชั้นบ้าง ไม่เอาบทรักหวานๆ หรือบทที่กล่าวถึงธรรมชาติเข้ามาแทรก ร้องเพลงที่เป็นคำพูดจบแล้ว มีบทเจรจา 2-3 คำก็ขึ้นบทร้องเป็นคำพูดใหม่เป็นอย่างนี้ไปตลอดทั้งเรื่อง ส่วนบทของพราณบุรพส่วน

มากเป็นเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ให้เข้ากับคำร้อง และคำร้องนั้นพรรณนาไปในทางความรักและธรรมชาติ การแต่งวิธีนี้ไม่มีในบทละครร้องแท้ๆ แปลว่าเป็นวิธีแต่งที่แปลกไปต่างหาก จากละครร้องคือหนักไปทางเพลงซึ่งละครร้องแท้ๆไม่ถือเช่นนั้น หากแต่เกิดในสมัยละครร้อง ก็เรียกละครร้องไปด้วย อันที่จริงควรจะเรียกละครเพลง¹⁶ บทเพลงประกอบละครร้องซึ่งเป็นลำดับขั้นต้นของวิวัฒนาการของเพลงไทยสากลซึ่งทำให้บทเพลงแพร่หลายในระดับหนึ่งตราบจนกระทั่งความนิยมละครร้องลงน้อยลงไปเมื่อมีภาพยนตร์ซึ่งเป็นสิ่งบันเทิงของใหม่เข้ามาแทนที่เพลงไทยสากลได้พัฒนารูปแบบและความแพร่หลายขึ้นมาอีกก้าวขั้นหนึ่ง

2.1.2 เพลงประกอบภาพยนตร์ เมื่อประมาณปี.ศ.2445 มีชาวญี่ปุ่นนำภาพยนตร์เข้ามาฉายในเมืองไทย มีโรงเล่นประจำอยู่ที่เวียงสะพานเหล็ก(นครเกษม)เป็นภาพยนตร์เบ็ดเตล็ดไม่เป็นเรื่องราวแต่ก็ได้รับความสนใจจากผู้คนในสังคมอยู่ไม่น้อย ดังที่ขุนวิจิตรมาตราเล่าถึงหนังญี่ปุ่นที่ท่านชอบไปดูในสมัยเป็นเด็กว่า เทคนิคการฉายยังไม่ดีนักแต่ก็เป็นที่น่าตื่นตาตื่นใจไม่น้อย หนังที่ฉายมี 12 ชุด (คือ 12 ม้วน) มีชุดหม่อมฝรั่งขี้จักษยาน ชุดขี้เมาคณำ คือกินเหล้าเมาโซเซเดินมาถึงสะพานน้ำพลัดคณำ แล้วก็ป็นขึ้น กลับตกลงไปอีกหลายครั้ง ชุดนางพระจันทร์ มีหม่อมแต่งตัวแปลกๆนั่งที่โค้งพระจันทร์เกี่ยวกับที่ต่างๆ ชุดคลอกคี่หน้าแปลกๆต่างๆได้หลายอย่าง ชุดเด็กวิ่งตีกองล้อกับชุดเบ็ดเตล็ดอีกหลายอย่าง ชุดหนึ่งๆกราว 10 นาที เวลาฉายดับไฟหมด... พอจบชุดก็เปิดไฟสว่างเป็นเช่นนี้ตลอดไป ทุกชุดเวลาจบมีโถ้แก้งัน แสดงว่าเป็นหนังฝรั่งเศษบริษัท ปาเต๊ะตราโถ้แก้งัน นอกจากนี้ก็มีชุดญี่ปุ่นรสเชิยรบกัันในปลายสมัยรัชกาลที่ 5... หนังทั้งหมดฉายซ้ำอยู่ 2-3 วันแล้วก็เปลี่ยนใหม่ ไปดูซ้ำก็บ่อย เพราะชอบว่ามันเห็นจริงเห็นจังสนุกดี โรงหนังคงจะมีหนังมาก ในชุดเบ็ดเตล็ดนี้เปลี่ยนหลายอย่างและดูสนุกสนานมากขึ้น เช่น มีชุดเสือลายหยาดตัว ต้องขังอยู่ในกรงเหล็กก็เดินออกมาได้ รู้สึกว่าคนดูชอบมาก คบมือโห่กันเกรียวกราวเสมอ¹⁷

ภาพยนตร์เบ็ดเตล็ดไม่เป็นเรื่องราว แต่เพราะต้องชมกันบนจอจึงเรียกกันสืบมาว่าหนัง และเป็นหนังเงียบซึ่งก่อนจะฉายมีการบรรเลงแตรวงเป็นการเรียกความสนใจเสียก่อน ขุนวิจิตรมาตราเล่าว่า โรงหนังญี่ปุ่นค่าลงได้เวลาที่จะเริ่ม วงแตรตั้งเล่นที่หน้าโรงริมประตูเข้าทางซ้าย หยุดเป็นพักๆ ห่างกัน 3 ครั้ง ระหว่างนั้นคนดูก็ซื้อตั๋ว แตรเล่นที่หน้าโรง 3 ครั้งแล้วเข้าโรงไปที่ตั้งวงแตรไปเล่นอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงเริ่มฉายหนัง พวกคนดูนั้นขณะแตรเล่นหน้าโรงมิเข้าไปในโรงบ้างประปราย พอแตรเข้าโรงเป็นที่รู้กันดีแล้วว่าหนังจะเริ่มฉายแล้วจึงได้เข้าโรงตามๆกัน... ขณะหนังฉายในโรง แตรวงก็เล่นคลอไปกับหนัง ส่วนมากเป็นเพลงฝรั่ง แต่ที่เป็น

¹⁶ ขุนวิจิตรมาตรา(สง่า กาญจนาคพันธุ์), 80 ปีในชีวิตข้าพเจ้า , หน้า 338-339.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71-72.

เพลงไทยก็มี¹⁸ เพลงที่บรรเลงในระยะนั้นนิยมใช้เพลง 3 เพลง คือ เพลงมาร์ชบริพัตร เพลง วอลซ์ปลื้มจิตและเพลงแบล็คค็อกเก็ตของฝรั่งอีกเพลงหนึ่ง¹⁹

การบันเทิงจากหนังสือพิมพ์ควบคู่กันมากับสมัยละครปริศนาคือ จนกระทั่งถึงละครยุคตาม สมัยคังกล่าว จึงเป็นยุคของภาพยนตร์จากฝรั่งเศสของบริษัทปาเต๊ะและโกมองด์ และภาพยนตร์ จากอเมริกา ซึ่งฉายเป็นเรื่องยาว ภาพยนตร์นี้แต่แรกเป็นความบันเทิงของผู้ชาย เพราะผู้หญิงมัก จะนิยมไปชมละครกันมากกว่า ต่อมาความนิยมจึงแพร่หลายไปในหมู่ผู้หญิงเป็นผลให้ละครและ มหรสพอื่นๆซบเซาลง

ในระยะสงครามโลกครั้งที่ 1 บริษัทปาเต๊ะและโกมองด์ของฝรั่งเศสหยุดทำภาพยนตร์ อดุสทากรรมภาพยนตร์ไปเจริญในอเมริกามากขึ้น และมีเข้ามาฉายในเมืองไทยเรื่อยๆและทั้ง หมดยังเป็นภาพยนตร์เจียบอยู่ ระยะที่ภาพยนตร์ฝรั่งกำลังเฟื่องฟูขึ้น ละครร้องของคณะต่างๆก็ยิ่ง ซบเซาลงไปจนแทบจะสูญไปมากแต่ก็ได้มีคณะจันทโรภาสของพรานบุรพ์เกิดขึ้นใหม่ ประชาชน กลับเริ่มนิยมละครร้องกันอีกคั้งที่กล่าวมา พร้อมกับกับยุคของละครจันทโรภาสก็เป็นยุคเริ่มต้น ของภาพยนตร์พูดเสียงในฟิล์มในปีพ.ศ.2474

กิจการภาพยนตร์ที่ได้เริ่มเปิดศักราชขึ้นในประเทศไทยเริ่มโดยตระกูลวสุวัตซึ่งได้ไปขอ รับชื้อกล้องถ่ายภาพยนตร์มาจากวังพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงสรรพตาศตร์ทุกกิจซึ่งสน พระทัยในการถ่ายภาพยนตร์เจียบ เนื่องด้วยในปีพ.ศ.2450 เสด็จในกรมได้ตามเสด็จพระพุทธเจ้า หลวงประพาตยุโรป ขากลับได้ทรงนำเอากล้องถ่ายภาพยนตร์เข้ามาด้วย เป็นการเล่นส่วนพระ องค์ที่วังถนนตะนาว เมื่อเสด็จในกรมหลวงสรรพตาศตร์ฯสิ้นพระชนม์ ทางสกุลวสุวัตได้ทราบ ว่ากล้องถ่ายภาพยนตร์ของพระองค์ท่านยังคงอยู่จึงไปขอรับชื้อมา แต่ว่าขาดเครื่องอุปกรณ์ไป บางอย่างได้มา ไม่ครบชุดก็ได้สร้างเครื่องอุปกรณ์ที่ขาดนั้นขึ้นใหม่เองและเริ่มดำเนินการถ่าย ภาพยนตร์เจียบกันเป็นงานเป็นการตั้งแต่ปีพ.ศ.2464 นับจากนั้น 10 ปี ทางอเมริกาได้คิดทำ ภาพยนตร์ให้มีเสียงขึ้น สกุลวสุวัตซึ่งมีชื่อเสียงในการทำภาพยนตร์เจียบของประเทศไทยขณะนั้น ได้รู้จักขอบพบกับพวกอเมริกันนักถ่ายภาพยนตร์ฮอลลีวู้ดที่มาเมืองไทย บรรดาชาวตะวันตกถ้า จะมาถ่ายภาพยนตร์ในเมืองไทยต้องไปหาคณะวสุวัต จึงได้ตำราใหม่ๆเกี่ยวกับการทำภาพยนตร์ ของฮอลลีวู้ดทันสมัยอยู่เสมอ ต่อมามีการประดิษฐ์ของใหม่คือ วิทยุและไมโครโฟน เครื่องขยาย เสียงต่างๆ คณะวสุวัตก็ศึกษาจนปรุปรอง เมื่อทางฮอลลีวู้ดคิดทำภาพยนตร์เสียงหรือหนังพูดขึ้น

¹⁸ เรื่องเดียวกัน

¹⁹ งานง รังสิกุล เอกสารอัครธานา 2523 ไม่มีเลขหน้า ย่างถึงโน เกษมสันต์ พรหมสุภา, "รูปแบบ หน้าที่และการผลิตคนตรีประกอบภาพยนตร์ไทย : กรณีศึกษาระหว่างปี พ.ศ.2516-2534," (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหิดล, 2539), หน้า29.

ได้สำเร็จ คณะวิศวกรหรือศรียกรุงก็เปิดศักราชใหม่ของอุตสาหกรรมการทำภาพยนตร์ในเมืองไทยทันทีในปีพ.ศ.2474 โดยเปลี่ยนจากหนังเงียบมาเป็นหนังพูดและใช้นามเรียกกิจการนี้ใหม่ว่า ภาพยนตร์เสียงศรียกรุง และได้ถ่ายทำภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกคือเรื่อง "หลงทาง" ขุนวิจิตรมาตราเป็นผู้ประพันธ์เรื่องและกำกับการแสดง เพลงประกอบในภาพยนตร์เรื่องนี้ยังไม่ได้แต่งทำนอง เพลงขึ้นใหม่ยังคงใช้รูปแบบของการบรรจุนี้อาร้อง(ที่แต่งขึ้นใหม่)ลงในทำนองเพลงไทยเดิมที่มีมาก่อนหน้า วิธีการบรรจุนี้อีกจะอยู่ในรูปแบบของเพลงเนื้อเดิมที่ไม่มีการร้องอื่นหรือมีอื่นเล็กน้อย การเรียกชื่อเพลงร้องเหล่านี้อาศัยการเรียกชื่อตัวทำนองที่นำมาใส่เนื้อร้อง ยังมิได้มีการตั้งชื่อเพลงเพื่อให้เรียกชื่อทำนองคนตรีหรือเนื้อร้องใหม่แบบในปัจจุบัน เพลงไทยเดิมขับร้องรวม 6 เพลงคือ พัดชา บัวบังใบ ถาวเรณิดง ขึ้นพลับพลา โยสะถัมและเพลงเงี้ยว

ขุนวิจิตรมาตรานักประพันธ์เรื่องและเพลงคนสำคัญของศรียกรุง เล่าถึงความเป็นมาที่ต้องมีเพลงประกอบภาพยนตร์เรื่องนี้ว่า

"หนังพูดของฝรั่งที่เริ่มมาฉายในเมืองไทย ที่โรงพัฒนานครเมื่อพ.ศ.2474 นั้น เป็นหนังเพลงเต็มไปด้วยเพลงและดนตรีตลอดคือเรื่อง King of Jazz ดังกล่าวแล้วและต่อมาเข้าใจว่าจะเป็นเรื่อง King of Glory เพลงมากอีกเหมือนกัน ดูคล้ายกับว่าพอเกิดหนังพูดก็ถือเอาเพลงเป็นสำคัญกันทีเดียว เรื่องที่แต่งก็น่าจะต้องมีเพลงไว้หลายๆ..."²⁰

เพลงไทยแบบเพลงสากลได้เริ่มมีขึ้นในภาพยนตร์เรื่องที่สองของศรียกรุงปี 2476 คือ "ปุโรสมเผ้าทรัพย์" (หนังสี) ซึ่งร.ท.มานิต เสนะวิณินแต่งทำนองโดยยึดเอาทำนองอย่างไทยๆเป็นหลัก ขุนวิจิตรมาตราแต่งคำร้อง เพลงกล้วยไม้ โดยให้หม่อม บุญจนา นานนท์และอรุณ เกื้อพันธ์ นางเอกของเรื่องร้องหน้าเวทีสถาบันภาพยนตร์ ร้องกันสองครั้ง คือร้องที่ศาลาเฉลิมกรุงเสร็จแล้วไปร้องที่พัฒนานครแล้วมาร้องที่เฉลิมกรุง กลับไปร้องที่พัฒนานครกันสองครั้งทุกคืนทั้งสองโรง เพลงกล้วยไม้นับเป็นเพลงไทยที่แต่งทำนองตามหลักโน้ตสากลเพลงแรกที่ทำขึ้น ซึ่งเรียกกันในปัจจุบันว่า เพลงไทยสากล²¹

เพลงกล้วยไม้

โอ้ว่าข้ากล้วยไม้เอย	ก่อนนี้เคยเป็นดอกไม้ใคร
หญิงได้เด็ดแซมผม	ชายได้ชมชื่นใจ
นีกจะได้เด็ดผม	ได้สมนึกใน
มาเป็น ไม้เมือง	ได้แต่ฆ่าเลื่องไกลไกล

²⁰ กาญจนาคพันธุ์, ยุคเพลงหนังและละครในอดีต (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2518), หน้า 37.

²¹ กาญจนาคพันธุ์, เรื่องของละครและเพลง, หน้า 60.

ให้แสนอาลัยจริงนา	ไอ้กล้วยไม้จำลาที
ไอ้ว่ากล้วยไม้เอย	ก่อนไม่เคยเป็นดอกไม้ใคร
ได้กระเช้าแล้วเหนอ	ทิ้งกระเชอในไพร
ได้ทีหึ่งถื่น	แปลกลิ้นเปลี่ยนไป
มามีเจ้าของ	ก็ได้แค้นองถอนใจ
ด้วยอาลัยเข้ามา	ไอ้กล้วยไม้จำ ลาทีฯ

ประมาณปีพ.ศ.2477 รัฐบาลได้มอบหมายให้บริษัทศรีกรุงดำเนินการสร้างภาพยนตร์ขึ้นมาหนึ่งเรื่องคือ เรื่องเลือดทหารไทย เป็นบทประพันธ์ของขุนวิจิตรมาตรา โดยกระทรวงกลาโหมอำนวยความสะดวกและควบคุมแก้ไขทุกขั้นตอน ภาพยนตร์เรื่องนี้แม้จะเป็นภาพยนตร์สงคราม แต่ก็ยังมีฉากแสดงการขับร้องเพลง ซึ่งมีเพลงประกอบ 4 เพลง ขุนวิจิตรมาตราอธิบายถึง เพลงในเรื่อง "เลือดทหารไทย" ซึ่งท่านเป็นผู้ประพันธ์คำร้องและร.ท.มานิต เสนะวิฉิน ประพันธ์ทำนองทุกเพลงว่า เป็นเพลงใช้โน้ตสากลทุกเพลงเพื่อวงดนตรีเล่นได้สะดวก เพราะเวลานั้นเพลงกล้วยไม้ที่ลงทะเบียนเป็นแบบโน้ตสากลขึ้นเป็นครั้งแรกและร้องในเรื่อง ปู่โสมเฝ้าทรัพย์ ปรากฏว่าแพร่หลายมาก จึงตกลงทำเพลงในเรื่องนี้เป็น 3 แบบ หนึ่งเอาทำนองเพลงสากลของฝรั่งทั้งหมดมาใช้ สองแต่งทำนองตามเค้าเพลงไทยเดิม แบบที่หนึ่งเลือกเอาทำนองเพลงมาร์ชกรานาเคียร์มาแปลง คือเพลงมาร์ชไตรรงค์ แบบที่สองแต่งทำนองอาศัยเค้าเพลงฝรั่ง คือเพลงความรักในแม่น้ำเจ้าพระยา แบบที่ 3 แต่งทำนองตามเค้าเพลงไทยเดิม คือเพลงมาร์ชเลือดทหารไทย²² ภาพยนตร์เรื่องนี้ทางราชการนำออกฉายที่ศาลาเฉลิมกรุง พ.ศ.2478 แล้วส่งออกฉายทั่วพระราชอาณาจักร และเพลงเอกของภาพยนตร์เรื่องนี้ได้กลายเป็นเพลงบังคับสำหรับยุวชนทหารทุกคนร้องทุกโรงเรียนอีกด้วย

ร.ท.มานิต เสนะวิฉินแต่งทำนองเพลงให้กับภาพยนตร์เสียงศรีกรุงหลายเรื่องด้วยกัน ตั้งแต่ ปู่โสมเฝ้าทรัพย์(2476)มีเพลงกล้วยไม้ เลือดทหารไทย,พญาน้อยชมตลาด(2478) เพลงกุหลาบในมือเธอ,เมืองแม่หม้าย(2478),เลือดชาวนา(2479)มีเพลงตะวันขอแสงซึ่งจำรัส สุวคนธ์ ขับร้องเป็นเพลงแรกในภาพยนตร์เรื่องแรกของเขาและส่งผลให้เขาเป็นพระเอกนักร้องยอดนิยมคนแรกในวงการภาพยนตร์ไทย

เพลงตะวันขอแสงในภาพยนตร์เรื่องเลือดชาวนา

คูซิดูโน้นซึ สุวีร์ศรีกำลังขอแสง

เหลือองสลับแดง แผงแสงอยู่ดูอรอน

งามจริงยิ่งงาม ชมยิ่งงามยามจากจร

ตีสอศลับขับซ้อน คอนจะลับเหลือยมฤา

²² กาญจนาคพันธุ์, ยุคเพลงหนังและละครในอดีต, หน้า 68-69.

ลมพัดสพัดซอซ่าป้าป่า หอมกลิ่นบุปผา ลมพัดमारอรอน
 อูซึอูโนนชิ จากฟ้ายังมีอาวรณ์
 เหมือนเมื่อข้าจากจร ทรวงสะท้อนถอนรักหักใจ

.....

หลังจากร.ท.มานิด เสนะวีณิน เสียชีวิตในปี พ.ศ.2479 ภาพยนตร์เสียงศรีกรุงได้นักคนตรีและนักแต่งเพลงมือเยี่ยมอีกคนมาแทนคือ นารถ ถาวรบุตร ที่รับช่วงงานแผนกคนตรีต่อมาซึ่งได้ประพันธ์เพลงใจสนองใจ และอื่นๆประกอบภาพยนตร์เรื่องกัณโณเมีย ภาพยนตร์เพลงเรื่องหวานใจและค่ายบางระจันซึ่งเป็นต้นกำเนิดของบทเพลงสยามานุสติจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 6 บทเพลงของภาพยนตร์เสียงศรีกรุงสำหรับเนื้อร้องนั้นส่วนมากแต่งโดยขุนวิจิตรมาตรา

จากภาพยนตร์เสียงศรีกรุงต่อมาในปีพ.ศ.2480 ได้มีบริษัทไทยฟิล์มโดยมีองค์ประธานบริษัทคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล บริษัทไทยฟิล์มสร้างโรงถ่ายที่ทุ่งมหาเมฆ (ศรีกรุงตั้งโรงถ่ายที่บางกะปิ) ทำหนังทุกขนาดมาตรฐาน 35 มม. ตามแบบฮอลลีวู้ดเหมือนกัน และมีหลวงสุขุมน้อยประดิษฐ์เป็นหัวหน้าวงคนตรีซึ่งได้รวบรวมนักคนตรีเช่น เอื้อ สุนทรสนาน เวส สุนทรจามร ซ่าป่า เต็มสำราญ เป็นต้น บริษัทนี้สร้างภาพยนตร์หลายเรื่องและมีบทเพลงประกอบซึ่งได้กลายเป็นเพลงยอดนิยมด้วย เช่น ภาพยนตร์ด่านไฟเก่ามีเพลงบัวขาว เพลงในฝัน ซึ่งม.ล.พวงร้อย สนิทวงศ์เป็นผู้แต่งเพลงประกอบ โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคลเป็นผู้มีพันธ์คำร้อง ซึ่งเป็นเพลงแรกในการขับร้องเพลงของเอื้อ สุนทรสนาน จากนั้น ม.ล.พวงร้อย สนิทวงศ์แต่งเพลงประกอบภาพยนตร์และละครออกมาอีกนับร้อยเพลง มีที่แต่งเฉพาะทำนองสำหรับใช้ประกอบการแสดงบัลเล่ต์และเพลงปลุกใจทหาร คำร้องชายแดน ที่เป็นที่ยุ้จักกันในปัจจุบัน เช่น ลมหวน เกี้ยวสาว รักเธอแต่แรกยอด หัวใจเดียว แสนห้วง มะลิเข้าเอื้อ วันเพ็ญ จันทร์เอื้อ ไม้งาม สายัณห์ เปลี่ยวใจ ไร่ความรัก เงาไม้ ชายในฝัน แคตซด. ทหารพระนเรศวร ฯลฯ ผู้แต่งทำนองเพลงที่สำคัญอีกท่านหนึ่งของบริษัทไทยฟิล์มคือม.ล.ประพันธ์ สนิทวงศ์ ส่วนเนื้อร้องโดยพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ ยุคล และพระยาโกมารกุลมนตรี

กล่าวคือผลของอิทธิพลคนตรีตะวันตกที่ได้แพร่หลายเข้ามานำมาซึ่งการสร้างสรรคบทเพลงไทยสากลหรือที่เรียกว่าเพลงอย่างฝรั่งที่ได้มีการพัฒนาแต่งบทเพลงขึ้นในหลายลักษณะได้แก่ นำทำนองเพลงฝรั่งมาใส่เนื้อร้องภาษาไทย(เช่น เพลงมาร์ชชิงจูจอร์เจีย ที่ร้องในเพลงสิบสองภาษา เพลงชื่อมาเคอริงในละครเรื่องของแม่ขุนนาค) นำเพลงไทยเดิมมาร้องโดยคัดเอื้อนแล้วจัดคำใส่ลงไปแทนเอื้อนนั้นเรียกว่าเพลงไทยเนื้อเดิม(เช่น เพลงเพลงพิดชา เพลงขึ้นพลับพลา ในภาพยนตร์เรื่องหลงทางของเสียงศรีกรุง) และสร้างเพลงใหม่ที่มีท่วงทำนองถือเอาเป็น

ฝรั่ง(เช่นเพลงของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์กรมพระนครสวรรค์วรพินิต และเพลงของพรานบุรุษบางเพลงเช่น เพลงจันทร์เจ้าขา) และเนื่องจากระบบการบันทึกเสียงที่ยังไม่ค่อยก้าวหน้าทันสมัยในช่วงขณะนั้นก็เป็นเหตุที่ทำให้เพลงไทยสากลยังไม่แพร่หลาย แผ่นเสียงรุ่นเก่าตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาที่ได้มีการสืบค้นกันก็ยังไม่นิยมบันทึกเพลงไทยสากล ส่วนใหญ่เป็นแผ่นเสียงเพลงไทยเดิม เพลงพื้นบ้าน การละเล่นต่างๆดังเช่นลำตัด จังหวะ เป็นต้น²³ แต่อย่างไรก็ตามเพลงไทยสากลที่แทรกอยู่ในกิจกรรมบันเทิงอันเป็นที่นิยมของยุคสมัยคือละคร ร้องและภาพยนตร์ก็ได้แพร่หลายเป็นที่นิยมสนใจอยู่ไม่น้อยโดยเฉพาะจากการดำเนินงานของ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487)ที่ได้มีผลทำให้เพลงไทยสากลแพร่หลายจนจะ ได้พัฒนาต่อไปเป็นแนวนิยมทางการบันเทิงของคนในสังคมไทยสมัยใหม่ในเวลาต่อมา

2.2. การดำเนินงานของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ส่งผลให้เพลงไทยสากลแพร่หลายใน สังคมไทย(พ.ศ.2481-2487)

การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487) ส่งผลต่อวัฒนธรรมบันเทิงของคนในสังคมไทยอย่างสำคัญอีกวาระหนึ่ง ด้วยความที่ต้องการ ทัดเทียมกับอารยประเทศรัฐบาลได้ปรับปรุงสิ่งบันเทิงที่มีแพร่หลายมาก่อนในสังคมแต่เดิม รวมทั้งการดนตรีและเพลงไทยสากลที่ได้สนับสนุนจนแพร่หลายในสังคมไทย

2.2.1 ลักษณะการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ. 2481-2487)

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ.2475 คณะรัฐบาลมีข้อจำกัดหลายประการจึงไม่สามารถนำความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมมาสู่สังคมไทยได้ตามแนวนโยบาย จนกระทั่งในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487) การดำเนินงาน สร้างสังคมใหม่ที่มีวัฒนธรรมอันดีทัดเทียมอารยประเทศนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมไทยยุค ใหม่หลายประการ

ภายหลังการยุบสภาของรัฐบาลพ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2481 เพื่อให้เกิดการยอมรับจาก ชาตินิยมอำนาจตะวันตกทั้งหลายและจะได้ไม่ถูกเอาเปรียบในรูปแบบต่างๆดังที่เคยเป็นมา จอมพล ป. พิบูลสงครามปรารถนาจะสร้างชาติไทยให้เจริญทัดเทียมประเทศมหาอำนาจ 3 ด้าน คือ ความสมบูรณ์ของชาติ กำลังและความเข้มแข็งมั่นคง และวัฒนธรรมของชาติ นโยบาย

²³ พูนพิศ อมาตยกุล, "แผ่นเสียงในอดีต," ศิลปวัฒนธรรม 2,(ธันวาคม 2523) : 9-24.

วัฒนธรรมจึงเป็นนโยบายประการหนึ่งที่มีความสำคัญที่รัฐบาลมุ่งหวังจะดำเนินการให้บรรลุจุดมุ่งหมายแห่งความเป็นอารยประเทศ²⁴ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ชี้แจงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมต่อการพัฒนาประเทศอยู่หลายครั้ง ดังเช่นที่ว่า

“ในการสร้างชาติให้วัฒนาถาวรเทียบทันอารยะประเทศนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงส่วนต่างๆของประเทศทุกด้าน โดยเฉพาะในทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงลักษณะที่แสดงความจริงใจ อองงาม ความเป็นระเบียบอันดีงาม ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชนย่อมมีความสำคัญและเป็นอุปสรรคให้ การสร้างชาติของเราได้ดำเนินไปสู่จุดหมายได้รวดเร็วและตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคง”²⁵

รัฐบาลได้ประกาศนโยบายวัฒนธรรมออกมาในหลายลักษณะนับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐนิยม (State Convention) ซึ่งประกาศใช้ฉบับแรกภายหลังจากบริหารประเทศไปได้ 6 เดือน คือ ประกาศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2482 และกำหนดให้เป็นวันชาติขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2482-2485 มีนโยบายวัฒนธรรมในรูปของประกาศรัฐนิยมมีออกมาทั้งสิ้น 12 ฉบับ²⁶ จากนั้นมีประกาศใช้กฎหมายวัฒนธรรมที่รัฐบาลตราพระราชบัญญัติวัฒนธรรมขึ้นทั้งสิ้น 5 ฉบับและยังได้อาศัยอำนาจจากพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดพระราชกฤษฎีกาเพื่อ

²⁴ นุปผา ทิพย์สถาพกุล, “ทัศนะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนนโยบายวัฒนธรรมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม(พ.ศ.2481-2487),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า13.

²⁵ กชข ศช 15.2/20 ความสำคัญในการบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2484

²⁶ ฉบับที่1ว่าด้วยรัฐนิยมใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ(2482)
 ฉบับที่2 เรื่องการป้องกันภัยที่จะบังเกิดขึ้นแก่ชาติ(2482)
 ฉบับที่3 เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย(2482)
 ฉบับที่4 เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี(2482)
 ฉบับที่5 เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภค บริโภคที่กำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศไทย(2482)

ฉบับที่6 เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ(2482)

ฉบับที่7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ(2482)

ฉบับที่8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี(2483)

ฉบับที่9 เรื่องภาษาและหนังสือ ไทยกับหน้าที่พลเมืองดี(2483)

กำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนไทยจักต้องปฏิบัติตามอีกหลายฉบับและตราพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องวัฒนธรรมแต่ไม่ได้ใช้ชื่อว่าพระราชบัญญัติวัฒนธรรมขึ้นใช้อีกหลายฉบับด้วยกัน²⁷ นอกจากนี้ก็มีประกาศออกมาในรูปคำสั่ง ข้อบังคับ ประกาศ คำแนะนำ ฯลฯ ซึ่งออกโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้นโยบายวัฒนธรรมหลายแห่ง อาทิ สำนักนายกรัฐมนตรี สภาวัฒนธรรม(2485) ราชบัณฑิตยสถาน วรรณคดีสมาคม สโมสรวัฒนธรรมหญิง ฯลฯ ซึ่งทำให้วัฒนธรรมที่ประกาศใช้ในยุคนี้มีจำนวนมากและมีหลายลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความคิดของรัฐบาลยุคดังกล่าวนี้ที่เห็นว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่กำหนดขึ้นได้ ดังเช่นการกำหนดแบบแผนการใช้ชีวิตประจำให้กับคนในสังคมดำเนินไปเป็นรูปรอยเดียวกัน เสมอเหมือนกันทั้งหมด ที่ปรากฏเป็นรัฐนิยมฉบับที่ 11 เรื่องกิจประจำวันของคนไทย ที่ว่า

เพื่อผดุงส่งเสริมวัฒนธรรม อันจะเป็นผลให้ประชาชน
พลเมืองไทยทั่วไปมีสุขภาพแข็งแรงมั่นคงเป็นกำลังของ
ประเทศชาติสืบต่อไป คณะรัฐมนตรีจึงได้ลงมติเป็น
เอกฉันท์ให้ประกาศเป็นรัฐนิยมไว้ดังนี้

1. ประชาชนไทยพึงแบ่งเวลาในวันหนึ่งออกเป็น 3 ส่วน
คือ ปฏิบัติงานที่เป็นอาชีพส่วนหนึ่ง ปฏิบัติกิจส่วนตัวหนึ่ง
และพักผ่อนนอนหลับอีกส่วนหนึ่งให้เป็นระเบียบ และมี
กำหนดเวลาอันเหมาะสมจนเกิดเป็นนิสัย
2. ประชาชนไทยพึงปฏิบัติกิจประจำวันตามปกติ คือ
บริโภคอาหารให้ตรงตามเวลาไม่เกิน 4 มื้อ และนอน
ประมาณ 6-8 ชั่วโมง
3. ประชาชนไทยพึงตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ประกอบกิจการงาน
ของคนโดยไม่ทอดทิ้งและหลีกเลี่ยง กับควรหยุดเพื่อ
รับประทานอาหารและพักผ่อนกลางวันไม่เกิน 1 ชั่วโมง
เมื่อพ้นกำหนดทำงานเวลาเย็น ควรออกกำลังกายโดยการ
เล่นกีฬาากลางแจ้ง วันหนึ่งอย่างน้อย 1 ชั่วโมง หรือ

ฉบับที่10 เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย(2484)

ฉบับที่11 เรื่องกิจประจำวันของคนไทย(2484)

ฉบับที่12 เรื่องการช่วยเหลือคุ้มครองเด็ก คนชราหรือทุพพลภาพ(2485) คุราชตะเอียด

ในสารangkี้ อาชววัฒนธรรม, ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ(ฉบับสมบูรณ์) (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
จิตรลดา, ม.ป.ป.), หน้า 31-46.

²⁷ เรื่องเดียวกัน

ประกอบงานอื่น เช่น ทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ หรือปลูกต้นไม้
เป็นต้น เมื่อชำระร่างกายแล้วรับประทานอาหาร

4.ชนชาติไทยพึงใช้เวลาว่างเวลากลางคืน ทำการงานอัน
จำเป็นที่ค้างค้างอยู่ให้เสร็จหรือสนทนาปราศรัยกับบุคคล
ในครอบครัว มิตรสหาย ศึกษาหาความรู้โดยการฟังข่าว
ทางวิทยุกระจายเสียง อ่านหนังสือ หรือในการมหรสพ
หรือศิลปกรรม แล้วแต่โอกาส

5.ชนชาติไทยพึงใช้เวลาในวันหยุดงานให้เป็นประโยชน์แก่
ร่างกายและจิตใจ เช่น ประกอบกิจในทางศาสนา ฟังเทศน์
ทำบุญ ศึกษาหาความรู้ ท่องเที่ยว เล่นกีฬา หรือพักผ่อนเป็นต้น²⁸

จากการที่เดิมนั้นคนในสังคมไทยดำเนินชีวิตกันอย่างง่าย ๆ ไม่เป็นระเบียบแบบแผนอะไร
ก็ต้องจัดระเบียบวิถีชีวิตกันใหม่ตามแบบที่รัฐกำหนด คนไทยยุคนั้นได้รับการกระตุ้นเตือนอยู่
เสมอว่ากำลังอยู่ในประเทศสยามใหม่ ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะ รัฐบาลปลุกระดม
ความสำนึกเรื่อง "สังคมใหม่" ในการสร้างค่านิยม วัฒนธรรมของชาติใหม่ การสร้างชีวิตและ
เศรษฐกิจใหม่ด้วย "สังคมใหม่" ที่รัฐบาลขอมพล ป.พิบูลสงครามต้องการให้เกิดขึ้นเป็นสังคมที่
ประชาชนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รัฐพยายามให้ประชาชนมีรูปแบบวัฒนธรรมใหม่ที่เหมือน
กันและพยายามขจัดสิ่งที่แสดงความเหลื่อมล้ำของกลุ่มคนในสังคมออกไป ดังเช่น
การแต่งกายให้ถูกวัฒนธรรมที่ต้องแต่งกายเป็นแบบสากล คือผู้หญิงให้สวมเสื้อ นุ่งผ้าถุงหรือ
กระโปรง ไว้ผมยาว สวมหมวก สวมรองเท้า ผู้ชายให้นุ่งกางเกง สวมเสื้อ สวมหมวก²⁹ มีการ
โฆษณาชักชวนให้แต่งกายถูกวัฒนธรรม ไม่ให้นุ่งกางเกงแพร หรือนุ่งผ้าม่วง โจงกระเบนที่
แสดงถึงการแบ่งกลุ่มแบ่งชั้นวรรณะ³⁰ ให้เปลี่ยนชื่อประเทศจาก "สยาม" เป็น "ไทย" และให้
เรียกคนไทยทุกภาคว่า ชาวไทยโดยไม่ให้แบ่งแยกเป็นไทยเหนือ ไทยอีสาน ไทยใต้ ไทยอิสลาม
ซึ่งไม่เหมาะสมแก่สภาพของประเทศที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน³¹ วัฒนธรรมต่างๆ ที่สร้าง
ขึ้นมิได้มีลักษณะเพื่อชนชั้นใดโดยเฉพาะ ดังจะเห็นได้จากการกระทำด้านหนึ่งที่พยายามลดบทบาท
ของชนชั้นศักดินาเดิม ได้แก่ การแต่งเพลงสรรเสริญพระบารมีใหม่เป็นแบบพิศดารที่ตัด

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-45.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47-49.

³⁰ "นุ่งม่วงจงกระเบนและกางเกงแพรเป็นการแบ่งชั้นวรรณะ เสียความรู้สึก," นิตย ๒๒4
ฉบับที่ 2182 (อังคารที่ 15 เมษายน 2484)

³¹ ชำรงศักดิ์ อายุวัฒนะ, ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ(ฉบับสมบูรณ์), หน้า 31.

ข้อความเกี่ยวกับ การสรรเสริญสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ทำให้ประชาชนเป็นสุขออกจนหมด³² ยังได้ทำการเปลี่ยนแปลงตัวหนังสือและภาษาซึ่งมีผลกระทบต่อคำราชาศัพท์อย่างมาก ในการเปลี่ยนแปลงรูปพยัญชนะทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนไปจากเดิมหรือไม่มี ความหมาย โดยได้สร้างภาษาใหม่ที่เรียบง่ายและเป็นแบบเคียงเหมือนกันหมด³³ แล้วยังได้ประกาศยกเลิกบรรดาศักดิ์อันมีราชทินนาม เช่น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง บุน เป็นต้น เพราะเห็นว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในทางกฎหมาย ถ้าผู้ใดประสงค์จะอยู่ในบรรดาศักดิ์ก็ให้ชี้แจงขอพระราชทานกรุณา ปรากฏว่าข้าราชการทั้งหลายในขณะนั้นปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลกันอย่างพร้อมเพรียง³⁴

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้พยายามกำหนดอาชีพคนไทย โดยส่งเสริมให้ทุกคนประกอบอาชีพ ซึ่งมีการตราพระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพขึ้นในเดือนกันยายน 2484 กำหนดว่าผู้มีอายุต่ำกว่า 50 ปีบริบูรณ์พ้นจากการศึกษา ไม่เป็นภิกษุสามเณร มีร่างกายสมบูรณ์ต้องประกอบอาชีพ ถ้าไม่มีอาชีพต้องรายงานตนเองต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นภายในกำหนดเวลา³⁵ ส่วนผู้ที่สามารถทำงานได้ แต่ไม่มีงานทำหรือไม่ประสงค์จะทำงานให้จัดส่งไปสำนักงานหางาน สำหรับผู้ไม่มีที่ดิน รัฐบาลได้จัดสรรที่ดินให้ทำกิน³⁶ แล้วยังได้ออกพระราชบัญญัติฉบับต่างๆ ในการสงวนอาชีพไว้เฉพาะคนไทยเช่น พระราชบัญญัติล้อเลื่อน พุทธศักราช 2481 ที่ระบุนุญสมบัติผู้มีสิทธิขับขี่ย้อเลื่อนรับจ้างจะต้องเป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 17 ปีบริบูรณ์และเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย³⁷ และพระราชกฤษฎีกากำหนดอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย พุทธศักราช 2485

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

³⁴ ทิววัลย์ โล่ห์ตระกูล, "วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของหลวงวิจิตรวาทการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530), หน้า 84-91.

³⁵ "พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ พุทธศักราช 2485," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58, วันที่ 30 กันยายน 2484

³⁶ "พระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พุทธศักราช 2485," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 58, วันที่ 24 มีนาคม 2485

³⁷ "พระราชบัญญัติล้อเลื่อน(ฉบับที่2) พุทธศักราช 2481," ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56, (แผนกกฎหมาย, ภาค 1) วันที่ 10 เมษายน 2482

โดยประกาศสงวนอาชีพไว้เฉพาะคนไทย 27 ประเภท” รัฐบาลสนับสนุนให้คนไทยมีบทบาทใน เศรษฐกิจภาคต่างๆ ทั้งทางการเกษตร อุตสาหกรรมและธุรกิจการค้า³⁸ ดังเช่น ประกาศให้โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ต้องจ้างแรงงานคนไทยอย่างน้อย 75% ของแรงงานทั้งหมดที่ทำงานใน โรงงานแต่ละแห่ง⁴⁰ ทางด้านธุรกิจการค้าซึ่งชาวจีนมีอิทธิพลอยู่ตั้งแต่กิจการขนาดเล็กไปจนถึง กิจการขนาดใหญ่ระดับประเทศ รัฐบาลดำเนินนโยบายกีดกันผู้ประกอบการต่างชาติทั้งหลายรวมทั้งชาวจีนและสร้างภาวะที่อำนวยความสะดวกให้ประชาชนคนไทยมีโอกาสสร้างฐานะ สร้าง ความก้าวหน้าให้กับชีวิตของคนโดยทางต่างๆ⁴¹

การดำเนินงานปรับปรุงวัฒนธรรมของ “สังคมใหม่” รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามกระทำอย่างจริงจังหลายรูปแบบที่มีบทบาทโดดเด่นซึ่งมีข่าวลงหน้าหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับการจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดวัฒนธรรมอยู่บ่อยๆ ดังเช่น ตำรวจนครบาลกลางได้จับ ผู้กระทำความผิดวัฒนธรรมในจังหวัดพระนครไปทำการสอบสวนวันละหลายสิบรายและทุกรายได้ ปรับเปรียบเทียบรายละตั้งแต่ 25 สตางค์ถึง 1 บาท ผู้ที่กระทำความผิดวัฒนธรรมนี้คือผู้ที่เดินตามถนน

³⁸ “พระราชกฤษฎีกาการกำหนดอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พุทธศักราช 2485,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 59 ตอนที่ 9 มิถุนายน 2485 กำหนดอาชีพสำหรับคนไทย 27 ประเภทได้แก่ 1.การทำหรือการหล่อพระพุทธรูป 2.การรับจ้างขายพระพุทธรูป 3.การคิดพิน 4.การรับจ้างขายพิน(วันแต่ขายย่อยในร้านชำ) 5.การเผาถ่าน 6.การรับจ้างขายถ่าน(วันแต่ขายย่อยในร้านชำ) 7.การทำข้าว 8.การรับจ้างขายข้าว(วันแต่ขายย่อยในร้านชำ) 9.การทำน้ำมันยาง 10.การรับจ้างขายน้ำมันยาง(วันแต่ขายย่อยในร้านชำ) 11.การทำได้ 12.การรับจ้างทำได้(วันแต่ขายย่อยในร้านชำ) 13.การทำอิฐหรือรับจ้างขายอิฐ 14.การทำหมวกสตรี 15.การตัดเย็บเสื้อผ้า สตรี 16.การซ่อมมะเกลือ 17.การทำสิ่งจักสานเฉพาะสำหรับเป็นเครื่องใช้ในบ้านหรือโรงเรียน (วันแต่ทำเสื้อ) 18.การทำเครื่องเงิน 19.การทำเครื่องถม 20.การแกะสลักลวดลายไทย 21.การ เรียงพิมพ์ตัวอักษร 22.การทำดอกไม้เพลิง 23.การทำตุ๊กตาหรือของเล่นสำหรับเด็ก 24.การทำร่ม 25.การตัดผม 26.การเป็นทนายความ 27.การตัดผม

³⁹ ภาณีต รวมศิลป์, “นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ.2481-2487,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521)

⁴⁰ “พระราชบัญญัติโรงงาน พุทธศักราช 2482,” ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56 วันที่ 30 ตุลาคม 2482

⁴¹ ภาณีต รวมศิลป์, “นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ.2481-2487,”

ไม่เดินตามทางเดินเท้า ผู้ที่สวมกางเกงจีน นุ่งโสร่ง นุ่งผ้าขาวม้า⁴² ในต่างจังหวัดที่ชลบุรีวันที่ 26-28 มีนาคม 2485 มีข่าวการจับกุมผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองชลบุรี 4 ราย ซึ่งกระทำผิดฐานนุ่งกางเกงสำหรับใส่นอนและสวมเสื้อชั้นในตัวเดียวและนุ่งผ้าขาวม้าไม่สวมเสื้อในที่สาธารณะ โดยได้เปรียบเทียบปรับผู้นุ่งกางเกงใส่นอน 2 รายๆละ 12 บาท และปรับผู้สวมเสื้อชั้นในกับผู้นุ่งผ้าขาวม้าและไม่สวมเสื้อ 2 รายๆละ 6 บาท⁴³ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการเชิญชวน ชักจูงโน้มน้าวให้ประชาชนปฏิบัติตาม อาทิเช่น การแสดงปาฐกถาของบุคคลต่างๆ เช่นสามัคคีชัย หลวงวิจิตรวาทการ การพูดกระจายเสียงทางวิทยุของรายการ นายมัน-นายคง การตั้งคำขวัญหรือการจัดงานประกวดวาระต่างๆ ฯลฯ ตามความเห็นของหลวงวิจิตรวาทการผู้มีบทบาทสำคัญในการวางแผนดำเนินงานของรัฐบาลที่ว่า การเรียกร้องความเชื่อถือจากชุมนุมคนหมู่มากนั้นต้องพยายามให้เชื่อมากกว่าเข้าใจ ต้องพยายามทำให้สะเทือนใจมากกว่าที่จะชี้แจงเหตุผล⁴⁴

รัฐบาลพยายามที่จะดำเนินการและเผยแพร่นโยบายวัฒนธรรมให้แพร่หลายทั่วไป รวมทั้งส่วนภูมิภาคซึ่งได้ตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมประจำจังหวัดขึ้น มีการอบรมข้าราชการ ในส่วนภูมิภาคให้เข้าใจนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล เช่น จัดอบรมข้าหลวงประจำจังหวัด อบรมสัมมนาข้าราชการ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งในการนี้สภาวัฒนธรรมแห่งชาติได้จัดพิมพ์ประมวลกฎหมายวัฒนธรรม คำชักชวนและประกาศของทางราชการเกี่ยวกับวัฒนธรรมแจกจ่ายกำนันและผู้ใหญ่บ้านด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้ข้าราชการท้องถิ่นห่างไกลได้รับความรู้ด้านวัฒนธรรมไปสั่งสอนลูกบ้านให้รู้จักและเข้าใจนโยบายวัฒนธรรมที่ได้ประกาศออกมาใหม่ๆอยู่เสมอ

รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามปลุกกระดมมวลชนด้วยการสร้างสำนึกเรื่องชาตินิยมคนในสังคมขณะนั้นได้รับการกระตุ้นเตือนอยู่ตลอดเวลาว่ากำลังอยู่ในประเทศสยามใหม่ซึ่งกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นอารยะ เป็นการปลุกกระดมความสำนึกเรื่อง "สังคมใหม่" ในการสร้างค่านิยมวัฒนธรรมของชาติ การสร้างชีวิต เศรษฐกิจใหม่ตามแผนการนำไทยไปสู่ความเป็นมหาอำนาจระยะเวลาการดำเนินงานแม้จะเป็นช่วงเวลาสั้นๆและนโยบายหลายอย่างก็ถูกยกเลิกไปหลายสิ่งหลายอย่าง ผลของการดำเนินงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมในช่วงดังกล่าวนี้ก็มีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางความคิด ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆที่ตกทอดมายังคนรุ่นหลังในสังคมไทย รวมทั้งวัฒนธรรมทางการบันเทิงซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนขึ้นด้วย

⁴² นิกธ ปี 5 ฉบับที่ 2462 (วันจันทร์ที่ 30 มีนาคม 2485)

⁴³ นิกธ (วันพุธที่ 8 เมษายน 2485)

⁴⁴ หลวงวิจิตรวาทการ, จิตตวิทยาการเมือง (พระนคร : สำนักพิมพ์นครสาร, 2493), หน้า

2.2.2. การดำเนินงานปรับปรุงสิ่งบันเทิงในสังคม

ทางการละเล่นหรือการแสดงทั้งหลายซึ่งเป็นสิ่งบันเทิงของคนในสังคมไทยที่มีแพร่หลายอยู่นั้น รัฐบาลมีทัศนะเห็นว่าเป็นรูปแบบที่ล้าสมัย เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชาติจึงควรปรับปรุงให้เหมาะสมสมัยตามหลักเกณฑ์ของสากลตะวันตก ดังที่ได้ชี้แจงเหตุผลความสำคัญที่ต้องดำเนินงานปรับปรุงและแนวทางการปรับปรุงศิลปปะการแสดงซึ่งจำแนกเป็นดนตรีและละครที่ว่า

“เนื่องจากการดนตรีและละครอนเปงานสำคัญของชาติ จักว่าเปงานที่ให้ประโยชน์อันยิ่งใหญ่ แก่ชาติในด้านวัฒนธรรม ตลอดจนการปกครองบ้านเมือง คนครีและละครอนเปเครื่องมือ ในการเผยแพร่วัฒนธรรมได้เปนอย่างดี ทั้งเปนการเสิกเสอบรมเสิลซึม จรรยาไปในตัว นอกนี้การคนครีและละครอนยังเสแดงถึงความเจริญของชาติและของโลกแผ่ขยายยิ่งขึ้น การเกี่ยวโยงระหว่างชาติก็ ไพลลออก ไป ดังนั้นความจำเป็นจึงบังคับเราให้จำเป็นต้องปรับปรุง เสิลปกรรมทางการเสแดงละครอนและการคนครีของชาติเราให้ เข้าสู่ระดับเทียมบำเสมอไหล่กันนานาอารยะประเทศ ในต่างประเทศ เขาได้เสงเสิมเสิลปคนครีและละครอนมานานแล้วเพราะรู้หู่ว่คนครี และละครอนเปบปัจจัยในการอบรมกล่อมเกลานิสัยและเปนเครื่อง บันเทิง ในยามว่าง จึงต้องจัดให้มีคุณภาพเพียงพอแก่การนั้นๆ วัฒนธรรมในด้านต่างๆของชาติเราได้ปรับปรุงกันมานานแล้ว ยิ่งคงเหลือ หู่แต่การคนครีและละครอนซึ่งแต่เดิมหาได้มีระเบียบแบบแผน กำหนด วิธีการให้เปนที่แน่นอนไม่ ใครชอบใจจะจัดการเสแดงอย่างไรก็จัดไป ได้โดยไม่มีกำหนดคคเกณฑ์ จึงทำให้เสิลปของคนครีและละครอนเกิดการ ลักลั่น ขาดการทนุบำรุงเปนลำเปนสัน นับวันจะซุดโซมเรื่อยไป จึงหู่ คนครีหรือละครอนบางหู่อย่างเปนประเพณีดั้งเดิมของชาติ แต่ประเพณีนั้น หากขัดกับสังคม ขัดกับเสิลซึม ขัดกับความเจริญก้าวหน้าของชาติเราก็ต้อง ปรับปรุงและเสงเสิม ไม่ไรจะหู่คหู่แคไหนักแค่นั้นโดยไม่มีเหตุผล แต่จะ ต้องให้เข้ากันได้กับของนานาชาติที่เจริญ การจะปรับปรุงเสงเสิมนั้น เราต้อง ทำโดยมีหลักเกณฑ์ มิฉะนั้น จะคูปเนการเสือนลลหายหู่ได้ ดังนั้นจึง ต้องอาศัยหลักของชาติที่เจริญหรือของโลกที่มีผู้นิยมแพร่หลายเปนมาตรฐาน เท้าเทียมกันทุกชาติ ทุกภาษาเปนแนวทาง ค้ำหู่เหตุผลดังกล่าวนี รัฐบาลจึง ได้ตราพระราชกรีสีกากำหนดวัฒนธรรมทางเสิลปกรรมเกี่ยวกับการเสแดงละครอน

ขึ้น โดยอาศัยหลักการแสดงละคอนของสากลนิยมทุกประเภท...^{๔๕}

ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมขึ้นมาพิจารณาปรับปรุงและส่งเสริมการดนตรีและละคร โดยมีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเป็นประธานจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนี้มากถึงขนาดเข้าร่วมประชุมด้วยบ่อยครั้งและเสนอความคิดเห็นเพื่อให้ผลการประชุมออกมาตามที่ประสงค์^{๔๖} การปรับปรุงได้นำมาตรฐานของตะวันตกมาเป็นเกณฑ์จัดแบ่งประเภทของการแสดงซึ่งหลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้แปลลักษณะการแสดงของละครยุโรปมาให้ที่ประชุมพิจารณา พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรและพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตรทรงรับไปดำเนินการร่างลักษณะชื่อละครและวิธีการแสดง และได้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485 ซึ่งได้แบ่งการแสดงออกเป็น 3 ประเภทและในแต่ละประเภทยังแบ่งแยกย่อยออกไปอีกดังต่อไปนี้

ก.อุปรากร (Opera)

- 1.มหาอุปรากร(Grand Opera)
- 2.นาटकัมคนตรี (Musical Drama)
- 3.อุตุปรากร (Operetta)
- 4.สุขอุปรากร (Comic Opera)
- 5.หัตอุปรากร (Opera Bouffe)

ข.นาटकัม(Drama)

- 1.โศกนาटकัม(Tragedy)
- 2.นาครบท (Drama)
- 3.เวคนาटकัม(Melodrama)
- 4.สุขนาटकัม (Comedy)
- 5.หัตนาटकัม(Faroc)

ค.นาटकคนตรี(Musical)

- 1.สุขนาटकคนตรี(Musical Comedy)
- 2.หัตนากร(Revue)
- 3.วิจิตรหัตนา(Pantomime)

^{๔๕} กอช ศช 0701.5.1/15 คำชี้แจงความประสงค์ในการประกาศใช้ พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485

^{๔๖} กอช ศช. 0701.29/23 เรื่องการควบคุมการแสดงละครและคนตรี(พ.ศ.2485-2486)

4. วิพิธทัศนา (Variety Show)⁴⁷

การแสดงของไทยถูกจัดแบ่งเข้าอยู่ในประเภทต่างๆของการแสดงที่กำหนดขึ้นใหม่ดังกล่าวนี้ ได้แก่

1. โขน อนุโลมเข้าในประเภทวิจิตรทัศนา แต่จะต้องจัดการปรับปรุงการแสดงให้เป็นไปตามแบบของกรมศิลปากร ซึ่งเจ้าหน้าที่จะได้วางระเบียบไว้ต่อไป
2. ละคอนนอก อนุโลมเข้าในประเภทวิจิตรทัศนา
3. ละคอนใน อนุโลมเข้าในประเภทวิจิตรทัศนา
4. ละคอนชาตรี ถ้าแสดงในสถานที่ส่วนตัว เช่น ในเคหะสถานบ้านเรือน ซึ่งมีรั้วหรือฝารอบขอบชิด ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องควบคุม แต่ถ้าจะแสดงในที่สาธารณะสถานจะต้องขออนุญาตและอยู่ในความควบคุม
5. ละคอนร้อง อนุโลมเข้าในประเภทนาटकนตรี
6. ดึก เท่าที่แสดงอยู่ในปัจจุบันนี้ ไม่ถูกหลักขนาดศิลปและไม่มียंत्रหรือผู้ร้องนึ่งจะร้องเรื่องอะไรก็ร้องออกมา บางทีบทกลอนไม่สัมพันธ์กัน และพิณพาทย์รับไม่ได้ก็มี เพราะฉะนั้นจึงห้ามมิให้เล่น แต่ให้ออกโอกาสปรับปรุงใหม่ให้ดีขึ้นคือให้ทำบทหรือเนื้อเรื่องที่แสดง การแสดงให้มีฉาก มีดนตรี จะเล่นนอกบทไม่ได้
7. เพลงซงเครื่อง ห้ามเล่นอย่างดึก
8. ละคอนตีกคำบรรพ์ อนุโลมเข้าในประเภทอุปรากร
9. หุ่นกระบอก ไม่เข้าในประเภทละคอนตามมาตรา 5 มาตรา 6 หรือมาตรา 7 อนุญาตให้แสดงได้ในกรณีพิเศษตามมาตรา 10(2) แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคอน
10. หนังใหญ่ ไม่เข้าในประเภทละคอนที่กำหนดไว้ อนุญาตให้แสดงได้ในกรณีพิเศษ เช่นเดียวกับหุ่นกระบอก
11. ชำอวด อนุโลมเข้าในประเภทวิพิธทัศนา
12. ละคอนข่อย อนุโลมเข้าในประเภทวิพิธทัศนา
13. ระบำมหาเสน่ห์ อนุโลมเข้าในประเภทวิพิธทัศนา
14. ลำตัด ห้ามไม่ให้เล่น นอกจากเล่นแซกในการแสดงอย่างอื่น แต่บทร้องต้องไม่ชวนใจให้ผู้ฟังคิดถึงสิ่งที่ยาบคาย
15. ละคอนพันทาง อนุโลมเข้าในประเภทนาटकนตรี

⁴⁷ กชช. ศธ. 0701.29/23 พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคอน พุทธศักราช 2485

16.ละคอนลิง ห้ามไม่ให้เล่น

17.เสภารำ ห้ามไม่ให้เล่น...”⁴⁸

การแสดงอีกหลายประเภทที่ไม่จัดอยู่ในประเภทใดซึ่งต้องพิจารณาเป็นพิเศษเฉพาะกรณี
ได้แก่

...เพลงฉ่อย...ถ้าเล่นเป็นอาชีพมีรายได้จัดว่าเป็นละคอน แต่ไม่เข้าอยู่ใน
ประเภทใดประเภทหนึ่งตามมาตรา 5-6 หรือ 7 จัดเป็นการแสดงละคอน
ในกรณีพิเศษ ซึ่งจะอนุญาตให้แสดงหรือไม่ก็ได้ตามมาตรา (10) 2
แต่ถ้าเป็นการเล่นกันเพื่อความรื่นเริงในริศุกาด ไม่ใช่อาชีพจัดเป็นการ
ละเล่นพื้นเมือง ซึ่งจะต้องขออนุญาตก่อนจึงจะแสดงได้ ตามระเบียบ
การกรมศิลปากรว่าด้วยการควบคุมการเล่นพื้นเมือง แต่ตามปกติเพลงฉ่อย
มักร้องไปในพื้นที่นอกหยาบคาย ฉะนั้น ควรควบคุมโดยวิธีให้ส่งบทร้องมา
ให้ตรวจก่อนและต้องร้องตามบทที่ได้ตรวจแล้วนั้น

หนังตะลุง...ถ้าหากเป็นการเล่นกันตามริศุกาดและไม่ใช่อาชีพ จัดเป็น
การละเล่นพื้นเมือง แต่ต้องขออนุญาตก่อนจึงจะแสดงได้ตามระเบียบการ
กรมศิลปากรว่าด้วยการควบคุมการเล่นพื้นเมือง แต่ถ้าหากเล่นเป็นอาชีพ
มีรายได้ จัดเป็นละคอน แต่ไม่เข้าอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งตามมาตรา 5-6
หรือมาตรา 7 จัดเป็นการแสดงละคอนในกรณีพิเศษ ซึ่งจะอนุญาตให้เล่น
หรือไม่ก็ได้ ตามมาตรา 10(2)

ฟ้อนรำหรือระบำ...ถ้าหากไม่เป็นการจัดคอสีลข้ม หรือ ไม่เป็นการเสื่อม
วัฒนธรรมของชาติ เช่น ไม่เป็นการแสดงที่ด่าซ้ำเสียดสีมารยาทหรือเป็นการแสดง
ชนิดของคนป่าเถื่อนก็อนุญาตให้แสดงได้

มะโนรา...ถ้าหากเป็นการเล่นกันตามริศุกาดและไม่ใช่อาชีพ จัดเป็นการละเล่น
พื้นเมือง แต่ต้องขออนุญาตก่อนจึงจะแสดงได้ตามระเบียบการกรมศิลปากรว่า
ด้วยการควบคุมการเล่นพื้นเมือง ถ้าหากเล่นเป็นอาชีพมีรายได้จัดเป็นละคอน
แต่ไม่เข้าอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งตามมาตรา 5-6 หรือมาตรา 7 จัดเป็นการ
แสดงละคอนในกรณีพิเศษ ซึ่งจะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ตามมาตรา 10(2)

ละคอนรำ...ถ้าแสดงอย่างละคอนนอก ละคอนโนหรือละคอนชาตรี จัดเข้าใน
ประเภทนาฏคนตรี ถ้าแสดงอย่างละคอนคึกค้ำบรรพ์จัดเข้าในประเภท
อุปรากร

⁴⁸ กชช ศบ.0701.5.1/13 บันทึกรายงานการประชุมเจ้าหน้าที่ควบคุมการแสดงละคอนและ
คนตรี(พ.ศ.2486)

หนังสือ...ไม่จัดเข้าในประเภทละคอนอย่างหนึ่งอย่างใดตามมาตรา-6หรือ
มาตรา 7 และเป็นการเล่นที่ไม่มีลีลาอย่างใด ไม่ควนอนุญาตให้เล่น...⁴⁹

นอกจากนี้ยังได้ออกระเบียบควบคุมการเล่นพื้นเมืองซึ่งครอบคลุมถึง "การสแดงใดๆ
ที่ประชาชนนิยมในท้องถิ่นและเล่นกันเพื่อความรื่นเริงในริศฐาน หรือตามประเพณี ไม่ปนอาชีพ
หรือเพื่อเป็นรายได้...การเล่นก็ทำตามความนิยมของท้องถิ่นถ้าหากมีคนตรี หรือการขับร้อง หรือ
การฟ้อนรำประกอบ..."⁵⁰ การละเล่นพื้นเมืองที่ถูกรวบรวมและประกาศให้เล่นได้มี 18 ประเภท
ได้แก่ คุลาตีไม้ ภูกินหาง ฉวยฉาย ช่วงชัยรำ ชักชา ซอเมือง เพลงระบำ เพลงพวงมาลัย
เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงปรบไก่ ฟ้อนเชิง แม่ศรี หมอแคนหมอลำ หมงครุ่ม ระเบ็ง
รองเง็งและรำโคม โดยทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องจัดการละเล่นให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดขึ้นซึ่งเป็น
ไปตามหลักการว่า

"...ต้องจำกัดในทางวัฒนธรรม ลีลาและคุณภาพของการสแดง
เช่น วิธีการสแดง ต้องให้เป็นอย่างอารยะ ไม่นั่งกับดิน มีสถานที่
สแดงเหมาะสม สภาพไม่อุจาดหรือสกปรกราคานดา คัดแปลงแก้ไข
ไปไกลจากความป่าเถื่อนเหล่านี้ แต่ทั้งนี้ต้องพยายามไม่ให้เกิดความ
เคียดแค้นแก่ราษฎรจนเกินไป แต่ในทำนองเดียวกันก็ต้องไม่ให้เกิดการ
สแดงรื่นเริงนั้นเป็นการขัดเคืองการก้าวหน้าของชาติตามหลักวัฒนธรรมอันดีด้วย"⁵¹

จากการดำเนินงานปรับปรุงวัฒนธรรมซึ่งรัฐบาลพยายามจะยกระดับตั้งบันเทิงหรือการ
แสดงซึ่งได้ขำแนกออกเป็นคนตรีและละครให้มีลักษณะสอดคล้องกับแบบอย่างของ
ประเทศตะวันตกดังที่ได้นำกฎเกณฑ์มาตรฐานการแสดงของตะวันตกมาเป็นหลักการในการ
ปรับปรุง อันมีผลกระทบต่อการแสดงที่ถูกห้ามทำการแสดงไปหลายอย่าง และที่ได้รับอนุญาต
ก็ต้องปรับรูปแบบให้ถูกต้องตามลักษณะทางวัฒนธรรมของรัฐบาล ดังเช่นการเล่นพื้นเมืองถูก
กำหนดให้เล่นด้วยด้อยคำสุภาพ ไม่หยาบโตนหรือเล่นสนุกคนของอย่างเดิมไม่ได้ หรือกำหนด
ลักษณะการแต่งกายให้ถูกต้องตามวัฒนธรรม ผู้เล่นเพลงเกี่ยวข้าว ฝ่ายชายต้องนุ่งกางเกงสากล
ฝ่ายหญิงสวมกระโปรงถือรวงข้าวรำรำ อันไม่ใช่ลักษณะของการจัดการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวหรือ
การเล่นพื้นเมืองที่เคยเป็นมาแต่เดิมที่จะจัดกันอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตองอะไรมากมาย แต่อย่างไรก็

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน

⁵⁰ กชข. ศบ.0701.5.1/13 ระเบียบการกรมศิลปากรว่าด้วยการควบคุมการเล่นพื้นเมือง
พุทธศักราช 2485

⁵¹ กชข. ศบ.0701.5.1/13 บันทึกการประชุมกัมการวัฒนธรรมปรับปรุงและส่งเสริมการคนตรี
และละคอนครั้งที่3/2485

ความจาวิดสำคัญๆ อันเป็นลักษณะเฉพาะของการแสดงหรือการเล่นนั้นก็ยังคงมีอยู่โดยเดิมอย่างชัดเจน³²

รัฐบาลพยายามเผยแพร่แนวนโยบายที่กำหนดขึ้นให้แพร่หลายออกไปทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตาม โดยมอบหมายให้กรมศิลปากรรับผิดชอบในการควบคุมและพิจารณาอนุญาตแก่การแสดงต่างๆ เพราะตามพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละคร พุทธศักราช 2485 การแสดงทุกประเภทต้องขออนุญาตก่อนจึงจะแสดงได้และเมื่อได้รับอนุญาตแล้วต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กรมศิลปากรกำหนด รวมทั้งการละเล่นพื้นเมืองด้วย

การออกนโยบายปรับปรุงการแสดงโดยการดำเนินงานดังกล่าวก่อปัญหาขึ้นมาไม่น้อย ตั้งแต่การจัดจำแนกประเภทของการแสดงตามการแสดงของตะวันตกมีความสับสนในควที่มี ความแตกต่างกันอยู่หลายอย่าง ตลอดจนไปจนความเข้าใจของประชาชน เหล่าศิลปิน ซึ่งมีคำถาม จากศิลปินและข้าหลวงประจำจังหวัดเข้ามายังกรมศิลปากรอยู่เสมอว่าการแสดงที่เล่นอยู่เดิม นั้น จะจัดเข้าอยู่ในประเภทใดและจะได้รับอนุญาตให้เล่นได้หรือไม่ ซึ่งคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ก็ไม่ แน่นนอนเสมอไปอันอาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่เองก็ไม่แน่ใจว่าจะจัดประเภทอย่างไรหรือไม่ชัดเจน ในนโยบายที่กำหนดออกมา³³ และก็คงเช่นเดียวกับการเผยแพร่นโยบายเรื่องอื่นๆ ที่คนในเมืองมีแนวโน้มจะรับปรับปรุงตามแนวนโยบายของรัฐบาลมากกว่าในชนบทที่ห่างไกลสื่อและการควบคุมของรัฐ และคนชนบทต่างก็มีวิถีชีวิตและศิลปะของตนเอง การยอมรับและการ คัดค้านในแนวนโยบายมีหลากหลายไปตามท้องถิ่นต่างๆ³⁴ ในขณะที่เวลานั้นรัฐบาลก็ได้นำ เสนอ “รางวัล” ให้เป็นสิ่งบันเทิงรูปแบบใหม่ของคนในสังคมซึ่งมีลักษณะถูกต้องและส่งเสริมต่อ วัฒนธรรมอันดีของชาติด้วย

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³² ลักษณะการเล่นพื้นเมืองที่ถูกกำหนดในไฟบูลย์ กาญจนพิบูลย์ บรรณาธิการ, อนุสรณ์ครบรอบ 100 ปี ๗๗๗ จอมพล ป. พิบูลสงคราม 14 กรกฎาคม 2540 (ลพบุรี : ศูนย์การ ทหารปืนใหญ่ ค่ายพลโยธิน จ.ลพบุรี, 2540), หน้า 881-927.

³³ จิตรพร วิทยศักดิ์พันธ์, “บันทึกการอภิปราย : นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูล สงคราม” ใน บันทึกการสัมมนาจอมพล ป. พิบูลสงครามกับการเมืองไทยสมัยใหม่ บันทึกการสัม นาระหว่างวันที่ 24-25 มิถุนายน 2536 (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษย ศาสตร์, 2540), หน้า 284-287.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 294-302.

2.2.3 รำวง : สิ่งบันเทิงที่ถูกต้องตามลักษณะทางวัฒนธรรม

รำวง เป็นการละเล่นประเภทหนึ่งที่รัฐบาลปรับคัดแปลงรูปแบบขึ้นจากรำโทนซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมือง แล้วสนับสนุนให้แพร่หลายทั่วไป นายอนันต์ อยู่โพธิ์ อธิบดีกรมศิลปากรได้อธิบายถึงความเป็นมาของรำวงเอาไว้ว่า

“ศิลปแห่งการรำวง สืบเนื่องมาจากการรำโทน ซึ่งเป็นการเล่นพื้นเมืองของชาวไทยที่นิยมเล่นกันในอุทเทศภาคเฉพาะท้องถื่นในบางจังหวัด เครื่องดนตรีที่ใช้ก็มีฉิ่ง กรับ และ โทน สำหรับตีเป็นจังหวะประกอบพ็อนรำ โดยเหตุที่การพ็อนรำใช้จังหวะโทนตีตามหน้าทับ ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นโดยเฉพาะเป็นหลักสำคัญ จึงเรียกพ็อนรำแบบนี้ว่า “รำโทน” มาแต่เดิม ต่อมาเมื่อราว พ.ศ.2483 มีผู้นำแบบอย่างรำโทนไปเล่นกันในท้องถื่นอื่นๆ และเล่นกันไม่เฉพาะแต่อุทเทศภาค จึงเกิดมีผู้นิยมนำไปเล่นกันแพร่หลายไปตามจังหวัดอื่นๆ ทั้งมีผู้คิดแต่งบทร้องกับประดิษฐ์ทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับของโทนที่ใช้อยู่เดิมอีกด้วย”³⁵

รำโทน อันเป็นการละเล่นพื้นบ้านพื้นเมืองที่มีมาแต่เดิมนั้นมีเล่นกันโดยทั่วไป ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นวัฒนธรรมของท้องถื่นใด บ้างก็ว่าเป็นการละเล่นของภาคกลางและบ้างก็ว่าเป็นการละเล่นพื้นบ้านของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแถบจังหวัดนครราชสีมา³⁶ รำโทนเป็นที่นิยมกันมาก เนื่องจากมีวิธีการเล่นง่ายๆ ใช้อุปกรณ์ประกอบน้อยชิ้น มีเพียงโทนที่ใช้ตีให้จังหวะ หรืออาจใช้เครื่องดนตรีอื่นมาแทนได้ เช่น รำมะนา ตะโพน ยามสงครามข้าวของต่างๆ ขาดแคลน ก็อาจใช้ดั่งน้ำมันตีให้จังหวะก็มี และบ้างก็ตีฉิ่งและกรับเสริมให้จังหวะเร้าใจขึ้น

วิธีการเล่นแบบง่ายๆ คือ ผู้เล่นจะมาล้อมวงกันปรบมือให้จังหวะ มีผู้คอยตีหน้าทับโทนเสียงโทนเร้าใจให้หญิงและชายที่มาร่วมสนุกจับคู่รำรำไปรอบๆ วง ตามจังหวะโทนอย่างสนุกสนาน ในยุคแรกยังไม่มีเนื้อร้อง เป็นการรำอย่างง่ายๆ ตามแต่ใจผู้รำไปตามจังหวะเท่านั้น ต่อมาราวปี พ.ศ. 2483 มีการนำรำโทนไปเล่นแพร่หลายในท้องถื่นต่างๆมากขึ้น จึงมีผู้คิดปรับปรุงการรำขึ้นมา โดยแต่งเนื้อร้องและทำนองเพลงให้เข้ากับจังหวะหน้าทับโทน ซึ่งตีในจังหวะ “ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน โทน” หรือ “ปะ โทน โทน ปะ โทน โทน” ในการเล่นอาจใช้โทนใบเดียวหรือหลายใบ นอกจากนี้ยังคิดทำรำแบบง่ายๆให้สอดคล้องกับเนื้อเพลง แต่ไม่เป็นการทำที่แน่นอนตายตัว รำตามๆกันไป ใครมีถูกเล่นก็สดแปลงให้ต่างกันไป แล้วแต่ความพอใจหรือความสนุกสนาน³⁷

³⁵ กรมศิลปากร, รำวง (พระนคร : กรมศิลปากร, 2503), หน้า 7.

³⁶ สมทรง กฤตมโนรต, “รำโทน ความสนุกสนานของคนไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2,” ศิลปวัฒนธรรม 14,6(เมษายน 2536) : 64.

³⁷ เรื่องเดียวกัน

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นำการเล่นรำโทนแบบพื้นเมืองมาปรับคัดแปลงใหม่ให้มีลักษณะเป็นระเบียบแบบแผนขึ้น ดังเช่นให้มีการจัดสถานที่สำหรับรำอย่างสวยงาม มีการตั้งโต๊ะไว้กลางวง บนโต๊ะจัดพานดอกไม้สวยงาม จัดเก้าอี้ไว้ให้ผู้มาร่วมเล่นทั้งหญิงชายตลอดจนคนดูอย่างเป็นสัดส่วน ซึ่งทุกคนแต่งกายสวยงาม จัดให้แสดงออกทางวัฒนธรรมคือ ให้ชายเดินไปโค้งหญิงสาวออกมารำ มีการทักทายด้วยการไหว้กันก่อนจะออกมารำ เมื่อรำจบเพลงฝ่ายชายต้องนำหญิงสาวคู่รำมาส่งถึงที่นั่ง นอกจากนี้ยังปรับปรุงดนตรีที่ใช้บรรเลงให้จังหวะใหม่ ใช้เครื่องดนตรีหลายชิ้นขึ้น เพิ่มลูกแซก หรือแทมโบริน ตลอดจนเครื่องดนตรีสากลผสมวงให้เกิดจังหวะครึกครื้นเพิ่มความสนุกสนานขึ้น และมีการแต่งเพลงรำวงกันอย่างกว้างขวาง⁵⁸

เพื่อเชิดชูศิลปการเล่นพื้นเมืองแบบนี้ให้มีระเบียบเรียบร้อยเป็นแบบแผนฉบับอันดีงามตามแบบนาฏศิลป์ของไทย รัฐบาลได้มอบให้กรมศิลปากรพิจารณาปรับปรุงการเล่นรำโทนใหม่เมื่อพ.ศ.2487 กรมศิลปากรจึงสร้างบทร้องขึ้นใหม่ 4 บท โดยปรับปรุงทำนองเพลงและเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นพร้อมทั้งจัดทำรำให้สวยงามถูกต้องตามแบบฉบับของนาฏศิลป์ไทย แต่ทำรำเหล่านี้ก็เพียงแต่กำหนดไว้เป็นแบบมาตรฐานเท่านั้น ผู้เล่นทางนาฏศิลป์อาจเปลี่ยนแปลงยกย้ายเปลี่ยนทำไปได้สุดแต่จะเห็นงามด้วยความซ้ำของ ส่วนผู้ที่รักสนุกและใครจะร่วมเล่นร่วมรำด้วยบ้าง แต่มีถนัดทางนาฏศิลป์ ก็อาจเข้าร่วมรำเล่นเพื่อความบันเทิงได้ โดยเพียงแต่รักษาจังหวะเท้าและอาการเคลื่อนไหวอวัยวะของคน ให้เข้ากับจังหวะเพลงดนตรีและบทขับร้องตามจังหวะทำนองของแต่ละบท ในการปรับปรุงครั้งนั้นกรมศิลปากรได้เปลี่ยนชื่อเสียใหม่จากที่เรียกว่า “รำโทน” มาเป็น “รำวง” โดยที่เห็นว่า ผู้เล่นย่อมร่วมวงกันเล่น หรือรำเล่นเคลื่อนย้ายเวียนไปเป็นวง ซึ่งในระยะต่อมาท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ได้กรุณาช่วยแต่งบทขับร้องให้ใหม่อีก 6 บทและกำหนดทำรำของแต่ละเพลงเอาไว้อย่างเป็นระเบียบแบบแผนด้วย⁵⁹ เพลงและทำรำรำทั้งหมดถูกกำหนดให้เป็นเพลงและทำของ “รำวงมาตรฐาน” ซึ่งมีลักษณะเป็นระเบียบแบบแผน ผู้รำต้องมาฝึกทำรำเป็นคู่เพื่อให้สามารถรักษาจังหวะเท้าและอาการเคลื่อนไหวให้เข้าตามจังหวะเพลง นอกจากนี้จะใช้วิธีเปิดแผ่นเสียงหรือมีผู้ร้องเพลงให้ขณะรำโดยที่ไม่ต้องร้องเองขณะรำแบบเดิมอีกด้วย เพลงรำวงของกรมศิลปากรซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีเช่น เพลงงามแสงเดือน

งามแสงเดือนมาเยือนสองหน้า	งามใบหน้ามาสู่วงรำ(ซ้ำ)
เราเล่นเพื่อสนุก	เปลื้องทุกขวาระค่า
ขอให้เล่นเพื่อนรำ	เพื่อสามัคคีเอย
เพลงหล่อจิ่งนะคารา	

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน

⁵⁹ กรมศิลปากร, รำวง, หน้า 7-8.

หล่อจิ่งนะคารา	งามตาจิ่งแม่สาวเอย
วันนี้ฉันมีความสุข	สนุกรื่นเรียงหัวใจ
ที่มีเป็นแดนสวรรค์	เธอกับฉันมาเล่นคองก้า(ซ่า)

เพลงชาวไทย เพลงบุชานักรบ เพลงรำชิมารำ เพลงกินเดือนหงาย เพลงดอกไม้ของชาติ เพลงหญิงไทยใจงาม เพลงยวนยาเหล เพลงยวน ยวน ยวน เป็นต้น

รูปแบบการเกิดร่างสะท้อนถึงการสร้างวัฒนธรรมใหม่สำหรับ "สังคมใหม่" ของรัฐบาลได้อย่างดี และมีลักษณะของการประสมประสานวัฒนธรรมจากหลายแหล่ง คือมีรากฐานเดิมจากรำโทนอันเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน กรมศิลปากรนำมาปรับคัดแปลงโดยใส่ทำรำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่เป็นการรำที่ประณีตกว่ารำโทนของพื้นบ้าน ทั้งยังมีความทันสมัยมากกว่าโดยมีคนตรีประกอบมากกว่าโทนหนึ่งลูก มีการใช้เครื่องดนตรีตะวันตกบรรเลงประกอบ เช่นกลอง แทมโบริน บทเพลงก็เป็นแบบที่ประณีตมากกว่าเพลงรำโทนแบบเดิม ทำรำยาวไม่ว่าจะเป็นสอดศรียมาลา รำสาย ชักแป้งผัดหน้า เป็นรำซึ่งอยู่ในชุดเพลงช้าเพลงเร็วอันเป็นพื้นฐานการรำของโขนละครในวัฒนธรรมราชสำนักที่รัฐเองต้องการจะลดบทบาทและอิทธิพลลงทั้งนั้น นอกจากนี้การรำโดยให้หญิงชายจับเป็นคู่ๆ ซึ่งเป็นการรำแบบที่มีการถือกันเองระหว่างผู้รำ ผู้เต้น ผู้หญิง ผู้ชาย หรือจังหวะการใช้เท้าแบบเดินรำของตะวันตกและแต่ละเพลงก็ใช้เท้าไม่เหมือนกันด้วย เหล่านี้เป็นต้น

รัฐให้การสนับสนุนและทำการเผยแพร่การรำวงแบบมาตรฐานซึ่งเป็นรูปแบบสิ่งบันเทิงที่มีลักษณะถูกต้องทางวัฒนธรรมที่ได้ประดิษฐ์ขึ้นใหม่นี้ไปยังประชาชนและให้มีการจัดขึ้นทุกโอกาสและทุกแห่ง ทุกวันพุธตอนบ่ายได้กำหนดให้ข้าราชการหญิงชายหยุดงานฝึกซ้อมร่างวัฒนธรรมกันอย่างเบิกบานใจ เดินผ่านไปทางไหนจะได้ยินแต่เสียงเพลงรำวงซึ่งมีมากกว่า 60 เพลง และเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่ทราบชื่อว่าใครเป็นคนแต่ง^{๕๐} เพลงที่ใช้ในการเล่นการรำอาจแบ่งตามที่มาได้เป็น 2 ประเภทคือ เพลงที่มาจากส่วนกลางพระนครกับเพลงที่แต่งขึ้นร้องเองในห้องถิ่นต่างๆ

เพลงที่มาจากส่วนกลาง เป็นเพลงที่รัฐบาลเป็นผู้เผยแพร่มาทางวิทยุกระจายเสียงบ้าง ผ่านมาทางฝ่ายปกครองบ้าง มักเป็นเพลงที่มุ่งสนับสนุนนโยบายต่างๆของรัฐขณะนั้น ดังเช่น เพลงแปดนาฬิกา เพลงท่านพิบูล ฯลฯ และเพลงที่ได้มีการแต่งขึ้นจากห้องถิ่น ซึ่งชาวบ้านแต่ละแห่งจะคิดเนื้อร้องขึ้นเอง มักแต่งตามสภาพห้องถิ่น ความเป็นอยู่หรือตามอารมณ์ความพอใจ บางเพลงก็ร้องจำกันมาแล้วคัดแปลงต่อไปบ้าง ส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องชักชวนให้มาร่วมสนุก เกี้ยวพาราสีคนรัก สัพพอกหยอกเย้า ชมความงามของผู้หญิง ธรรมชาติ ฯลฯ ดังเช่น

^{๕๐}แกมสุข นุมนนธ์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2521), หน้า 70.

เพลงหวอมาจะว่าอย่างไร เพลงลพบุรีดินเอ๋ย เพลงไอ้ลุมพินี เป็นต้น

ในช่วงสงคราม(พ.ศ.2484-2488) รำวงเป็นที่นิยมกันมากทั้งในและนอกพระนคร ซึ่งก็จะมีรายละเอียดด้านองค์ประกอบแตกต่างกันไปบ้างตามสภาพแวดล้อม ดังเช่นที่จ.หนองคาย ทางจังหวัดกำหนดให้ใช้ห้องประชุมของโรงเรียนประจำจังหวัดเป็นสถานที่ข้าราชการและประชาชนจะมาชุมนุมรำวงทุกวันเสาร์ โดยใช้โพนตีเป็นจังหวะเข้ากับดนตรีผสมเท่าที่หาได้ ที่ได้เล่นรำกันมีท่าแปลกๆใหม่ๆ และภายในจังหวัดที่อื่นๆยังมีการชุมนุมกันเป็นกลุ่มย่อยๆอีกหลายแห่ง “ไปทางไหนมักได้ยินเสียง ป๊ะโพนๆ ป๊ะโพนๆ ถ้าไม่จากเสียงโพนจริงๆ ก็จากปากของเด็กๆร้องกันแซดไป”⁶¹ ในยามที่บ้านเมืองไม่สงบสุข ขาดแคลนมหรสพเพื่อความบันเทิง การรำวงก็ช่วยให้คลายเครียด คลายเหงายามค่ำคืน หรือเล่นเป็นการพักผ่อนใจเพื่อปลอบขวัญ สร้างชีวิตชีวาให้กับชีวิตที่ต้องลำบากอดออมและเสี่ยงภัยสงครามได้อย่างดี นอกจากนี้จังหวะสนุกๆของเพลงรำวงที่แพร่หลายออกไปนั้นยังได้ถูกนำไปคิดแปลงเป็นเพลงไทยสากลแนวต่างๆ ทั้งสุนทราภรณ์ซึ่งเป็นวงดนตรีที่มีบทบาทสำคัญในการแต่งเพลงไทยสากลแห่งยุค และนักแต่งเพลง นักร้องเพลงไทยสากลที่เกิดขึ้นหลังสงครามอีกด้วย

2.2.4 การปรับปรุงส่งเสริมเพลงและดนตรีตามแนวสากลนิยม

รัฐบาลภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เริ่มให้ความสำคัญกับการใช้บทเพลงเป็นสื่อไปสู่ประชาชน โดยแต่งเพลงเนื่องในวาระพิเศษที่แต่งเฉพาะการนั้นๆ⁶² เช่น เพลงวันชาติ เพลงชาติ และยังให้หน่วยงานราชการแต่งเพลงที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับการปลูกฝังความคิดทางการเมืองเผยแพร่สู่ประชาชนมาบ้าง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความสนใจและให้ความสำคัญกับเพลงและการดนตรีอย่างมาก⁶³ ได้ส่งเสริมการปรับแนวเพลงและดนตรีให้เข้ากับหลักสากลนิยมโดยการกำหนดเป็นแนวนโยบายและจัดการประกวดขับร้องเพลงและวงดนตรี

⁶¹ “นิยม “รำวันชัม” กันมากในหนองคาย,” ไทยใหม่ ปีที่13 ฉบับที่146(พฤษภาคม 2486) : 1-2.

⁶² นฤมล ทับจุมพล, “การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาบทเพลงของทางราชการ(พ.ศ.2475-2530),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า39.

⁶³ รัฐนิยมซึ่งถือว่าเป็นนโยบายสำคัญ มีเกี่ยวข้องกับเพลงโดยตรงถึง 3 ฉบับ คือ ฉบับที่4 เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี ฉบับที่6 เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติและฉบับที่8 เรื่องเพลงสรรเสริญพระบารมี คูประกาศรัฐนิยมเรื่องดังกล่าวในข้าราชการคือ อนุวัณนะ, ประมวลวัฒนธรรมแห่งชาติ(ฉบับสมบูรณ์), หน้า34-35, หน้า37และหน้า40.

จากการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวชนสัมพันธ์ทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละครคอน พุทธศักราช 2485 ซึ่งมีผลในการควบคุมถึงบันเทิงต่างๆในสังคม มีการกล่าวถึงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงแต่ละประเภทซึ่งให้เป็นไปตามแนวดนตรีสากลเป็นหลัก เครื่องบรรเลงที่เป็นเครื่องดนตรีไทยจะต้องทำการคิดแปลงแก้ไขให้มีระดับเสียงเท่ากับเครื่องดนตรีสากล วิธีการบรรเลงให้บรรเลงตามโน้ตแบบสากลและให้นักดนตรีผู้บรรเลงนั่งเก้าอี้แทนการนั่งกับพื้นแบบเดิม และสำหรับบทเพลงนั้นให้แก้ไขเพลงไทยเดิมให้เข้าหลักสากล ให้แต่งเพลงไทยขึ้นใหม่ให้มีทำนองและจังหวะอย่างสากล และบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากล^{๘๔}

ต่อมาได้ให้มีการปรับปรุงดนตรีเป็นการเฉพาะเนื่องจากเห็นว่า “การบันเลงดนตรีในประเทศไทยเวลานี้ทั้งดนตรีสากลและดนตรีไทยยังปฏิบัติการบันเลงไม่ถูกต้องตามทำนองสากลนิยม กล่าวคือ ดนตรีสากลมีเครื่องบันเลงครบบ้าง ไม่ครบบ้าง และใช้บันเลงไม่ถูกต้องกาละส่วนเครื่องดนตรีไทยก็มีระดับเสียงไม่เสมอด้วยมาตรฐานอันดี และการขับร้องการพากย์ก็เป็นส่วนสำคัญอันหนึ่งที่อาจชักนำผู้ฟังให้คล้อยตามได้ง่าย ถ้าหากเป็นการขับร้องและการพากย์เจรจาที่เสื่อมเสียต่อวชนสัมพันธ์กับศิลปกรรม ก็จักเกิดความเสื่อมเสียแก่ประเทศชาติ จึงควนควบคุมเพื่อให้มีการขับร้อง การพากย์เจรจาในทางที่เกิดประโยชน์ เป็นการชักนำผู้ฟังไปในทางที่ดี”^{๘๕}

พระราชกฤษฎีกาลบฉบับนี้เป็นการกำหนดลักษณะการบรรเลงดนตรีทั้งดนตรีสากลนิยมและดนตรีประเพณีนิยม(ดนตรีไทย)ซึ่งให้ปรับปรุงให้มีระดับเสียงอย่างดนตรีสากล ทั้งยังได้ระบุประเภทการขับร้องทั้งที่เป็นการขับร้องที่มีดนตรีประกอบ(การสังคีต)กับการขับร้องเอกเทศที่ไม่มีดนตรีประกอบ(คีตวาที) และรวมถึงระเบียบของผู้กล่าวบทเจรจาประกอบการแสดงโขน ละคร หรือภาพยนตร์(พาทวาที) ซึ่งบางกรณีมีบทร้องประกอบ ซึ่งต้องอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากรทั้งสิ้น^{๘๖} นอกจากนี้ยังได้ออกระเบียบการควบคุมโดยมีสาระสำคัญว่า ผู้บรรเลงดนตรีผู้ขับร้องและผู้พากย์ต้องปฏิบัติตนให้ถูกระเบียบ ถูกต้องตามรฐนิยม เพื่อแสดงความเป็นอารยะทุกคราวที่มีการบรรเลงดนตรี การขับร้องหรือการพากย์ต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อนแล้วจะต้องให้เจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากรเข้าดูทุกครั้ง และถ้าไม่ใช่วงดนตรีของทางราชการจะต้องได้

^{๘๔} กชช ศบ 0701.5.1/15 คำชี้แจงความประสงค์ในการใช้พระราชกฤษฎีกากำหนดวชนสัมพันธ์ทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการแสดงละครคอน พุทธศักราช 2485

^{๘๕} กชช ศบ 0701.5.1/13 หลักการและเหตุผลในการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวชนสัมพันธ์ทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการบันเลงดนตรี การขับร้องและการพากย์ พุทธศักราช 2486

^{๘๖} กชช ศบ 0701.5.1/13 พระราชกฤษฎีกากำหนดวชนสัมพันธ์ทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการบันเลงดนตรี การขับร้องและการพากย์ พุทธศักราช 2486

รับประกาศนียบัตรแสดงว่าเป็นศิลปินจากกรมศิลปากรจึงจะสามารถประกอบกิจกรรมด้านนี้ได้⁶⁷

นายเฉลิม เศวตนันทน์ได้รับมอบหมายให้พูดกระจายเสียงทางวิทยุเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปรับปรุงต่างๆดังกล่าว⁶⁸ และเพื่อ "เป็นการส่งเสริมและจูงใจให้การแต่งบทเพลงไทยสากลเข้าสู่มาตรฐานที่ดี และมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้การแต่งเพลงไทยเดิมเป็นทำนองสากลได้เป็นไปโดยแพร่หลายและกว้างขวาง"⁶⁹ จึงได้จัดประกวดบทเพลงและประกวดขับร้องเพลงขึ้น โดยกรมโฆษณาการได้ริเริ่มจัดประกวดขับร้องเพลงขึ้น(ครั้งแรกในปี พ.ศ.2486 และครั้งที่สอง พ.ศ.2492) ซึ่งทั้งการประกวดบทเพลงและการประกวดขับร้องเพลงนั้นมีกฎเกณฑ์ต่างๆที่เป็นข้อกำหนดหลายประการ ดังเช่นผู้ที่เข้าประกวดขับร้องเพลงต้องมีคณะ สังกัดหรือเข้าสังกัดเป็นผู้ส่งเข้าประกวด คณะกรรมการล้วนแต่เป็นนักวิชาการที่เชิญมาจากสถาบันคนตรีต่างๆ เช่น จากกรมศิลปากร กองดุริยางค์ทหารบก เรือ อากาศ ตำรวจ เป็นต้น ในการประกวดแบ่งเป็นรอบต่างๆ ทั้งต้องร้องเพลงบังคับและเพลงที่ค้นสังกัดจัดทำให้นักร้องของตนประกวด⁷⁰ ปรากฏว่ามีหน่วยงานราชการและบุคคลทั่วไปสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้กันอย่างมากมาย

รัฐบาลได้เผยแพร่เพลงไทยสากลในหลายลักษณะ ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่มากที่สุดก็คือกรมโฆษณาการที่ได้ยกขึ้นจากสำนักงานโฆษณาการขึ้นเป็นกรมโฆษณาการ ในปี พ.ศ.2482 โดยมีนายวิลาศ โอสถานนท์เป็นอธิบดี และปรับโครงสร้างขยายหน่วยงาน

⁶⁷ กชข ศธ 0701.5.1/13 ระเบียบการกรมศิลปากรว่าด้วยการควบคุมการบันเลงดนตรี (2486) , ศธ 0701.5.1/13 ระเบียบการกรมศิลปากรว่าด้วยการขออนุญาตและควบคุมการบันเลงดนตรีโดยเอกเทศ การขับร้องและการพากย์ พุทธศักราช 2486 และ ศธ 0701.5.1/13 ระเบียบการกรมศิลปากรว่าด้วยการขออนุญาตและควบคุมการบันเลงดนตรีประกอบการแสดงละคร (2486)

⁶⁸ กชข ศธ 0701.29/23 เรื่องนโยบายสร้างชาติ บทวิทยุกระจายเสียงเรื่อง "เราปรับปรุงอะไรบ้างสำหรับคนตรีและละคร" ของ ฉ. เศวตนันทน์ บรรยายส่งกระจายเสียง นะ วันที่ 9 ธันวาคม 2485

⁶⁹ กชข ศธ 0701.1/23 หนังสือราชการจากม.ถ.ช.บ. กุญชร ผู้รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ถึงปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เรื่องการประกวดบทเพลง ลงวันที่ 11 สิงหาคม 2495

⁷⁰ นคร ถนอมทรัพย์, "พิพิธภัณฑ์เพลง : คำนานการประกวดนักร้องแห่งประเทศไทย" ถนนคนตรี (1,1 ตุลาคม 2529) : 19-21

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้มากขึ้นหลายด้าน การดำเนินงานเผยแพร่ข่าวสารความ
รู้ ความบันเทิงแก่ประชาชนเป็นไปภายใต้จุดมุ่งหมายที่ว่า

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยโดยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
2. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อ
ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ
3. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคี ร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน
4. เป็นสื่อมวลชนที่คิดสำหรับการสื่อข่าวทั่วไป และข่าวจากรัฐบาล
ไปสู่ประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและถูกต้องโดยรวดเร็ว
5. ให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนโดยชอบด้วยวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียม ประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม”⁷¹

กรมโฆษณาการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการขยายโครงสร้าง รัฐบาล
จอมพล ป. พิบูลสงครามวางนโยบายใช้สื่อ ได้อย่างเป็นระบบระเบียบ จริงจัง นับตั้งแต่การใช้
กฎหมายโดยออกคำสั่งจากรัฐสู่ประชาชนในท้องที่ต่างจังหวัดทั่วประเทศ มีการโฆษณาทั้งทาง
วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ทั้งหลาย รวมไปถึงการใช้วงดนตรีกรมโฆษณา
การ ทำให้ข่าวสารข้อมูลที่รัฐต้องการให้ประชาชนรับรู้ นั้นเป็นไปอย่างรวดเร็ว อาจกล่าวได้ว่า
เป็นยุคกระตุมใช้สื่อเพื่อการเมืองอย่างแท้จริง⁷²

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามสนใจและตระหนักที่จะใช้หน่วยงานนี้อย่างมาก โดยเฉพาะสื่อประเภทวิทยุกระจายเสียง เพราะต้องการให้ข่าวสารส่งตรงไปถึงประชาชนทั้งในเมือง
และต่างจังหวัดได้อย่างรวดเร็ว และส่งโดยตรงจากรัฐบาลสู่เจ้าหน้าที่ปกครองโดยตรงด้วย จึง
ได้ดำเนินโครงการด้านนี้อย่างจริงจัง มีการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงในดินแดนที่ได้คืนมา คือ
พระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ รวมไปถึงการกระจายเสียงในเขตพื้นที่ภาคอีสาน ซึ่งมีการจัด
การโฆษณาเขตขึ้นครอบคลุมพื้นที่ภาคอีสานตอนบน และจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงถาวร
ส่งเสริมให้มีการเร่งเพิ่มจำนวนวิทยุสาธารณะ เป็นต้น เงินงบประมาณนั้น ๗ พันนายกรัฐมนตรีย
จัดหามาให้อย่างเต็มที่ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือให้เงินส่วนตัว หรือโดยการขอรับบริจาคด้วย

⁷¹ สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “การศึกษาสภาพ
ปัจจุบันของสื่อมวลชนประเภทต่างๆ,” หน้า 35 อ้างถึงใน นฤมิต ทับจุมพล, “การใช้สื่อในการ
สร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ(พ.ศ.2475-2530,” หน้า 59.

⁷² สุวิมล พลจันทร์, “กรมโฆษณาการกับการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ
(พ.ศ.2476-2487,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 102.

วิธีการต่างๆ”⁷³ ซึ่งฯพณฯ มีความเห็นว่า “วิทยุเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชาติในยามคับขันระหว่างสงครามเราทั้งชาติจะรู้เรื่องราว ปฏิบัติตามคำสั่งให้พร้อมเพรียงกันได้ ก็ไม่มีอะไรจะดีเท่าสั่งกันทางวิทยุฉะนั้นผู้ใดไม่ฟังวิทยุ ก็เท่ากับท่านไม่ยอมติดต่อกับความคิดและไม่ยอมติดต่อกับทางทำงานให้พร้อมเพรียงกันทั้งชาตินั้นเองที่สุดตัวท่านเองก็ไม่ยอมทำตนให้ต้องตามภาวะสมัยด้วย ฉะนั้นทุกท่านควรฟังวิทยุกระจายเสียงไว้เสมอจะเป็นคุณแก่ชาติของท่านอย่างมาก”⁷⁴

ในช่วงนี้เองกองวิทยุกระจายเสียงได้ผลิตรายการใหม่เป็นที่รู้จักและสนใจกันมาก คือ รายการสนทนานายมัน ชูชาติ และนายคง รักไทย เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2482 รายการนี้เกิดจากความคิดของนายสังข์ ข้าราชการกรมโฆษณาการซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทั้งการเขียนบทความ มีแนวคิดใหม่ๆที่จะนำมาใช้ เช่น การใช้เสียงของสัตว์ต่างๆ การใช้เสียงของธรรมชาติมาเป็นองค์ประกอบในการเล่าเรื่อง เป็นต้น วิธีการเหล่านี้เป็นความแปลกใหม่ที่จะดึงดูดประชาชนให้สนใจฟังรายการต่างๆมากขึ้น รวมถึงรายการสนทนานายมัน-นายคง เป็นการใช้เทคนิคการสนทนาแบบถามตอบความเห็นระหว่างบุคคลสองคน แทนการเสนอบทความหรือแถลงการณ์ของรัฐบาล ซึ่งมีความน่าสนใจน้อยกว่า อีกทั้งสามารถแทรกแนวคิดที่อยากจะให้ผู้ฟังได้ โดยผู้ฟังไม่เกิดความรู้สึกว่าคุณก่อกวนเวลา รายการสนทนานายมัน-นายคงออกกระจายเสียงทุกวันในเวลาตอนเย็นประมาณหนึ่งทุ่ม เนื้อหาสาระของการสนทนาเน้นนโยบายสร้างชาติ เน้นให้เชื่อกิตติคุณผู้นำ ให้ร่วมมือกับรัฐบาลไทยและญี่ปุ่น ฯลฯ และทุกครั้งที่มียารายการก็จะมีเพลงเปิดเพลงปลุกใจสลับสับเปลี่ยนไปด้วยเสมอ เพลงที่เปิดก็ได้แก่เพลงที่เชิดชูนโยบายของรัฐซึ่งมาจากบุคคลในหน่วยงานราชการต่างๆบางส่วน แต่ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดแต่งและขับร้องโดยวงดนตรีกรมโฆษณาการ

จากความคิดของหลวงสุภมนัยประดิษฐ์และนายวิลาศ โอสถานนท์ อธิบดีคนแรกของกรมโฆษณาการในขณะนั้นที่ต้องการตั้งวงดนตรีสากลประเภทแจ๊สเอาไว้ประจำสถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมโฆษณาการ จึงได้ดำเนินการฟอร์มวงขึ้นมา โดยรวมนักดนตรีเอกชนจากวงดนตรีไทยฟิล์มซึ่งได้ยุบวงเมื่อบริษัทไทยฟิล์มเลิกกิจการ พ.ศ.2481 กับนักดนตรีวงเครื่องสายฝรั่งหลวง กรมศิลปากรเข้ามาเป็นวงดนตรีกรมโฆษณาการขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2482 มีนายเอื้อ สุนทรสนานเป็นหัวหน้าวง นายเวศ สุนทรจามรเป็นผู้ช่วยหัวหน้าวงและสังกัดแผนกบันเทิง กองวิทยุกระจายเสียง กรมโฆษณาการ โดยงานที่ต้องปฏิบัติคือ

⁷³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

⁷⁴ กรมโฆษณาการ, “คำกล่าวของ พล.ท่านนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี เรื่องการวิทยุกระจายเสียง การทำงานและการสั่งงาน 27 ตุลาคม 2485,” *ข่าวโฆษณาการ* ฉบับที่ 10 ปีที่ 5 (ตุลาคม 2485) : 1425 อ้างถึงใน สุวิมล พลจันทร์, “กรมโฆษณาการกับการโฆษณาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ(พ.ศ.2476-2487)”, หน้า92.

- 1.บรรเลงส่งกระจายเสียงทั้งคลื่นสั้นและคลื่นยาว (ตามที่สถานีวิทยุกระจายเสียง กรมโฆษณาการส่งกระจายเสียงออกไปสู่ประชาชน)
- 2.บรรเลงตามสถานที่ต่างๆ แล้วแต่ทางกรมโฆษณาการจะกำหนดให้ไป
- 3.บรรเลงตามงานลีลาศซึ่งทางหน่วยงานอื่นๆ ขอความร่วมมือมา”⁷⁵

ในระยะแรกบรรเลงส่งกระจายเสียงทางสถานีวิทยุ ต่อมาได้เริ่มออกไปบรรเลงตามงานต่างๆ ทั้งงานของราชการและหน่วยงานอื่นๆ จึงรับนักร้องเข้าประจำวงเพิ่มขึ้น นักร้องรุ่นแรกคือ ล้วน ควันธรรม รุจี อุทัยกร มัชฌานา โมรากุล เลิศ ประสมทรัพย์ ขวดี ช่วงวิทย์ และสุปราณี พุกสมบุญ ซึ่งเอื้อ สุนทรสนาน แก้ว อัจฉริยะกุลและเวส สุนทรจามร ได้ร่วมกันแต่งเพลงให้นักร้องของวงขับร้องเป็นจำนวนมาก ทั้งเพลงที่ใช้ในงานราชการที่แต่งชักชวนปลุกใจให้สร้างชาติ สร้างวัฒนธรรมตามนโยบายของรัฐ ซึ่งเพลงปลุกใจกระทำอย่างรวดเร็วเพื่อให้ทันตามคำสั่งของฯพณฯนายกรัฐมนตรี โดยเฉพาะในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา(พ.ศ.2484-2488) เพลงส่วนใหญ่แต่งเสร็จภายในเวลาไม่นาน ดังที่เอื้อ สุนทรสนานกล่าวว่า “...บางทีเราก็ไม่ได้นอนเพราะต้องแต่งเพลงปลุกใจ เนื่องด้วยสมัยนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านมีคำสั่งให้เราทั้งสอง(เอื้อ สุนทรสนาน และแก้ว อัจฉริยะกุล) แต่งเพลงให้เสร็จทันออกอากาศเราต้องทำให้ท่านให้ได้ ถ้าท่านต้องการไม่ว่าเวลาใด”⁷⁶

เพลงที่กระจายเสียงจากกรมโฆษณาการ เป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาสนองตามนโยบายสร้างชาติในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ คือ ความรักชาติ การรักษาเกียรติยศของประเทศชาติ การเสียสละชีวิตเพื่อชาติ หรือการสามัคคีกันเพื่อปกป้องประเทศชาติ และที่เน้นมากที่สุดก็คือ การร่วมแรง

⁷⁵ สมาน นภายน, “วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ให้ความบันเทิงแก่ท่าน,” 50 ปี กรมประชาสัมพันธ์, หน้า 116 อ้างถึงใน นฤมล หับชุมพล, “การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ(พ.ศ.2475-2530),” , หน้า 61.

⁷⁶ วันรำลึกถึงผลงานอมตะของ เอื้อ สุนทรสนาน 2527, หน้า 21 อ้างถึงใน พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี, “วรรณกรรมจากเพลงสุนทราภรณ์.” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2529), หน้า 94. และเทพบันทึกเสียงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด รายการครั้งที่ 706 การสนทนาวิชาการเรื่อง “จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการดนตรี” (ศุกร์ที่ 15 ตุลาคม 2536) รศ.นพ.พูนพิศ อมาตยกุล สัมภาษณ์ ใหญ่ นภายน ศรี ยงอุทขและสุปราณี พุกสมบุญ (นักดนตรีและนักร้องรุ่นแรกของวงดนตรีสุนทราภรณ์)

ร่วมใจกันสร้างชาติ ซึ่งรวมไปถึงการรณรงค์เรื่องวัฒนธรรมที่จะให้ประชาชนมีการปรับระเบียบ
วิถีการดำเนินชีวิตเพื่อให้สอดคล้องกับการสร้างชาติ สร้างสังคมให้วัฒนาถาวรสืบไป⁷⁷

ดังเช่น

เพลงวัฒนธรรม(ขุ่ม ปัญจพรรค/เอื้อ สุนทรสนาน)

วัฒนธรรมนั้นทำให้ชาติไทยพ้นความมลาย
อันเปรียบเสมือนวิญญูณกุโจกาย ต้องเกิดไว้ทุกคน
ชาติจะวิไลเพราะไทยร่วมใจ
เกิดขุนไว้ด้วยวัฒนธรรม
แม่ไทยทุกคนรักคนและรักไทย
ต้องประพฤตินสิ่งที่สูงงาม
จิตใจน้อมนำ วรรณกรรม
ประเพณี ศิลปกรรม...
บ้านเมืองสวยงามตา
เราก็ต้องสวยงามดี
ถ้าแม่ทำอย่างนี้
ชาติไทยรุ่งเรือง

เพลงสร้างไทย(แก้วฟ้า/เอื้อ สุนทรสนาน)

ร่วมมือร่วมใจ	พี่น้องชาวไทยรักใคร่ปรองคอง
เมืองไทย เรานี่เมืองทอง	เป็นของพี่น้องชาวไทย
อย่ามัวเคียงงอน	ใคร่ขอวิงวอนอย่าอนใจ
ก้าวหน้าอย่าช้าเร็วไว	สร้างไทยเราให้รุ่งเรือง
ค้าขายทุกฝ่ายเร่งทำ	ผลนำไปแก่บ้านเมือง
เงินทองก็จะนองเนื่อง	รุ่งเรืองเป็นสุขทุกภาคไม่มี
อย่ามัวเพลิดเพลิด	ถ้าหวังเจริญเชิญอย่าอริ
ภายหน้าฐานะไทยดี	มากมีทรัพย์สินดินไทย
ช่วยตัวพวกเรา	อย่าหลงมัวเมาเอาแค่สุขใจ
รวมจิตควรคิดกาลไกล	เร็วไวอาชีพรีบทำ
สู้ใครเขยวชาญ	ที่สนใจงาน การกลสิกรรม
ไร่นาเรือกสวนควรทำ	อุตสาหกรรมบำรุง

⁷⁷ เจริญรัตน์ สุวรรณฤทธิ, "จอมพล ป. พิบูลสงครามกับการสร้างชาติ : วิเคราะห์จาก
เพลงปลุกใจ," ศิลปวัฒนธรรม 9,6(เมษายน 2531) : 76-94.

พร้อมใจไว้ประชาชน	ทุกคนต้องช่วยปรับปรุง
บ้านเมืองก็จะเรืองรุ่ง	ส่งเสริมบำรุง หมายมุ่งแนวเดียว
จับมือชื่อตรง	พี่น้องเชื่องวงศ์ พงศ์เฝ้า กลมเกลียว
ร่วมใจเป็นมิตรใจเดียว	อย่าหวังเหนียวรังคังใจ

เพลงฝ้าย(ศุภรหิ์ศร์/อื้อ ศูนย์สถานาน)

เราต้องการคำของผู้นำ เราชาวไทยให้ปลูกฝ้ายไว้ทั่วแดนไทย
จะได้ไม่จนยามขาด ยามแคลน ทั้งฝ้ายแพงไว้วันวันเลย
ปลูกฝ้ายตามคำที่ผู้นำแนะไว้มานานวัน
อีกสองสามปีเราจะมีเสื้อผ้าพอกัน
เอาไว้แบ่งปันใช้ทั่วกัน ทุกชิ้น เราใจ

เพลงเพาะเลี้ยงปลา(ทรง สารีตุล/อื้อ ศูนย์สถานาน)

มาเถอะเรา เอามา มาเพาะเลี้ยง
เป็นเสบียงเลี้ยงบ้านอย่าคร้านหนี
ไทยถือว่า เลี้ยงปลา เป็นวิถี
สงวนปลาให้มันมีตลอดไป
มาเถอะเอาปลา มาเพาะเลี้ยง
เป็นเสบียงเลี้ยงประเทศวิเศษไหม
การเลี้ยงปลาเป็นงานเบิกบานใจ
มาเถอะไทย จงมาเลี้ยงปลากัน

เพลงไทยเพื่อไทย เพลงสวมหมวก เพลงสาวสมัยใหม่ เพลงบัวงาม เพลงทหารหญิง เพลงเดิน
ทางไกล เพลงดอกไม้วิวัฒนธรรม ฯลฯ

รัฐบาลยังได้เผยแพร่บทเพลงทางภาพยนตร์และละครประวัตินาครีของหลวงวิจิตรวาท
การ ในปีพ.ศ. 2483 กองทัพอากาศได้ซื้อกิจการโรงถ่ายภาพยนตร์ของบริษัทไทยฟิล์ม และเป็น
ฝ่ายรับผิดชอบ อำนวยการสร้างภาพยนตร์ให้รัฐโดยตรง พ.ศ.2485 ได้สร้างภาพยนตร์เรื่อง บ้าน
ไร่ของเรา ขึ้นมา ภาพยนตร์เรื่องนี้มีเพลงประกอบ 3 เพลง คือ เพลงบ้านไร่ของเรา(ขุนวิจิตรมาตรา
คำร้อง/พระเจนศรียาญค์ ทำนอง) เพลงคืนเดือนหงายและเพลงเรารักกัน
(ขุนวิจิตรมาตรา คำร้อง/ร.อ.โพธิ์ ศานติกุล ทำนอง) เพลงเรารักกันนี้มิได้บรรจุในภาพยนตร์แต่
ใช้ขับร้องหน้าม่านก่อนฉาย พระเจนศรียาญค์ บันทึกถึงการใช้นครคีตนาตสิกของตะวันตกที่
นำมาใช้บรรจุเป็นดนตรีประกอบอยู่ในภาพยนตร์ไว้ในบทความเรื่อง “ดนตรี” ในหนังสือประกอบ
ภาพยนตร์เรื่องนี้ว่า “...ในดนตรีเรื่อง “บ้านไร่ของเรา” นี้ได้ใช้เพลงสากลที่อยู่ในตอนต้นเป็น
เพลงนำเรื่องเท่านั้น มีเพลงที่คัดมาจากเพลงของท่าน อาจารย์เบธโฮวีน (Beethoven) ชื่อ Die
natur ต่อเนื่องกับเพลงของ ซูมาน (Sohumann) ชื่อ The Merry Peasants ซึ่งเป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับ

ธรรมชาติในชนบทความร่าเริงของชาวนา กับเพลงประกอบภาพสีลมของ ไอลีนแบร์ก (Eileen Berg) นอกนั้นเป็นเพลงไทยสมัยใหม่แบบสากล ทั้งนี้โดยการใช้เครื่องสากลบรรเลงเพื่ออนุโลมตามความนิยมในสมัยนี้⁷⁸ ภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการปลุกใจให้รักชาติโดยตรง หากแต่สนองต่อความต้องการปลูกสร้างค่านิยมแบบใหม่ให้กับสังคมของท่านผู้นำ ดังที่ขุนวิจิตรมาตรา ผู้เขียนบทภาพยนตร์และคำร้องบทเพลงประกอบได้กล่าวถึงไว้ในตอนหนึ่งว่า “...เรื่องนี่เรื่ออากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ (ปัจจุบันพลอากาศเอก) เป็นพระเอก การแต่งกายมีแปลกสะกดคาคออยู่บ้าง คือชาวนาสมัยใหม่ใส่เกือกบู๊ค ทั้งนี้เนื่องจากท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีความประสงค์จะยกฐานะของชาวนาให้สูงขึ้นตามแบบอย่างต่างประเทศซึ่งชาวนามีฐานะดีเท่าเทียมอาชีพอื่นๆ...”⁷⁹

เพลงบ้านไร่นาเรา เพลงเอกเพลงหนึ่งของภาพยนตร์เรื่องบ้านไร่นาเรา แต่งทำนองและประสานเสียงโดยศาสตราจารย์พระเจนดุริยางค์ เขียนคำร้องโดย ขุนวิจิตรมาตรา

เรื่องแสงทอง กระจิ่งก้องกริ่งมา
เป็นสัญญา ออกทุ่งนาจับทำงาน
ฟังเสียงกระจิ่ง คุ้มฝั่งปิ่นคดลูกคดลาน
กินน้ำหวาน เก็บไปสร้างรังถาวร
แสงทองงามตา เรืองนาป่าคอน
ตะวันเช้าทำงาน ตะวันรอนเราก่อน
สายแล้วเรามา ลอยพริ้วหาบคอน
ทรัพย์ฝั่งดิน สิ้นฝั่งคอนซอ้นบุคเอา
สมบุญมีहनปาน บ้านไร่นาเรา
เสรีสาราญ บ้านไร่นาเรา

จอมพล ป. พิบูลสงครามมีความพยายามที่จะใช้ภาพยนตร์ในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองแต่ด้วยงบประมาณที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถใช้สื่อประเภทนี้ได้มากนัก⁸⁰

ในระหว่างที่หลวงวิจิตรวาทการดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร (พ.ศ. 2477-2483) ได้ดำเนินการปลูกสร้างความรักชาติทางหนึ่งด้วยการแต่งบทละครประวัติศาสตร์จำนวนหลายเรื่อง

⁷⁸ เกษมสันต์ พรหมสุภา, “รูปแบบ หน้าทีและการผลิตคนตรีประกอบภาพยนตร์ไทย : กรณีศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2516-2534”, หน้า 50.

⁷⁹ กาญจนาคพันธุ์, “ยุคเพลงหนังและละครในอดีต”, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, 2518), หน้า 121.

⁸⁰ จิตรพร วิทยศศักดิ์พันธ์, “นโยบายวัฒนธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม : ถิ่นชาตินิยมกับผลกระทบทางสุนทรียทัศน์”, หน้า 261.

ซึ่งมีเพลงแทรกอยู่ด้วยเสมอ หลวงวิจิตรวาทการได้ริเริ่มใช้เพลงไทยผสมกับเพลงไทยสากลในบทละครประวัติศาสตร์ด้วย ซึ่งเป็นของแปลกใหม่อย่างหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมขณะนั้นได้อย่างมาก ในระยะแรกใช้แต่เพลงไทยประกอบอย่างเดียว และตั้งแต่เรื่องเลือกสุพรรณ (พ.ศ.2479) เป็นต้นมาจึงได้นำเพลงไทยสากลเข้ามาประกอบโดยผสมกับเพลงไทยเดิม เพลงไหนเหมาะสมกับดนตรีอะไรก็ใช้ดนตรีประเภทนั้น ไม่ได้บรรเลงร่วมกัน¹¹

บทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการมีทั้งหมด 17 เรื่อง เป็นเรื่องปลุกใจให้รักชาติ 15 เรื่อง เรื่องที่สร้างในช่วงที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร(พ.ศ.2477-2483) มีแก่นของเรื่อง (Theme) ปลุกใจให้รักชาติทั้งสิ้น และแต่ละเรื่องมักจะมีเพลงปลุกใจประกอบด้วยหลายเพลง ดังเช่น ละครเรื่องเลือกสุพรรณ (พ.ศ.2479) มีเพลงประกอบทั้งหมด 13 เพลง ละครเรื่องเจ้าหญิงแสนหวี (พ.ศ.2481) มีแก่นเรื่องแสดงความรักชาติโดยแสดงให้เห็นความสำนึกในหน้าที่ที่มีต่อชาติบ้านเมืองและแสดงให้เห็นว่าความรักชาติมีอานุภาพเหนือความรักระหว่างชายหญิง ละครเรื่องนี้มีเพลงประกอบ 12 เพลง¹² เป็นต้น บทเพลงประกอบบทละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการที่มีสาระปลุกใจสร้างความแพร่หลายให้กับเพลงไทยสากลทางหนึ่งไม่น้อย

2.2.5 สุนทรภรณ์ : วงดนตรีที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์เพลงไทยสากลสมัยใหม่

ในช่วงเวลานั้นหน่วยงานราชการต่างมีวงดนตรีสากลทั้งนั้น ดังเช่น วงดนตรีของ 3 เหล่าทัพ และวงดนตรีทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งบรรเลงเพลงสนับสุนนโยบายทางการเมืองและการบันเทิง การสื่อสาร วงดนตรีที่มีบทบาทในการสร้างทำให้เพลงไทยสากลแพร่หลายมากที่สุดแห่งยุคสมัยคือวงดนตรีกรมโฆษณาการหรือสุนทรภรณ์

บุคลากรในวงสุนทรภรณ์ประกอบไปด้วยผู้มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ทางการดนตรีทั้งแนวดนตรีไทยและแนวสากลซึ่งได้รับการศึกษามาอย่างเป็นระบบทำให้สามารถ

¹¹ หลวงวิจิตรวาทการ, "การสร้างเพลงใหม่" เลือกสุพรรณ ,หน้า 4 อ้างถึงใน ประชวรรัตน์ บูรณมาตร์, หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครประวัติศาสตร์(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์, 2528), หน้า240-241.

¹² ดูแก่น(Theme)ของละครประวัติศาสตร์ของหลวงวิจิตรวาทการแต่ละเรื่องใน ประชวรรัตน์ บูรณมาตร์, หลวงวิจิตรวาทการกับบทละครของหลวงวิจิตรวาทการ , หน้า 158-160 และ รายละเอียดเกี่ยวกับบทเพลงประกอบละครแต่ละเรื่องใน นฤมล ทับจุมพล, "การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ(พ.ศ.2475-2530)" , หน้า42-44.

ผลิตผลงานเพลงตามแนวนิยมที่รัฐสนับสนุนส่งเสริมได้อย่างมากมาย นักดนตรีที่ร่วมวงล้วนแต่มาจากวงเครื่องสายฝรั่งหลวง กรมมหรสพ อาทิ เอื้อ สุนทรสนาน(ไวโอลิน) สมพงษ์ ทิพยกลิน(ไวโอลิน) ทองอยู่ เป็ยสกุล(ไวโอลิน) สมบุญ ศิริภาพ(ซอลโล) เพิ่ม คล้ายบรรเลง(ดับเบิ้ลเบส) สมบุญ ดวงสวัสดิ์(ฟลูต) ศรี ขงอุทธ(เปียโน) เป็นต้น และบุคคลเหล่านี้ยังเป็นผู้มีความรู้ทางด้านดนตรีไทยด้วย หลายท่านเคยเป็นผู้บันทึกโน้ตเพลงไทยเป็นโน้ตสากลสมัยรับราชการอยู่ที่กรมมหรสพ ซึ่งในครั้งนั้นพระเจนดุริยางค์ ปลัดกรมกองเครื่องสายฝรั่งหลวงได้นำข้าราชการในสังกัดจดบันทึกโน้ตเพลงเป็นแบบสากล ผู้ร่วมงานครั้งนั้น ดังเช่น เอื้อ สุนทรสนาน จดโน้ตทางระนาดเอก ศรี ขงอุทธ จดโน้ตทางระนาดทุ้ม สมพงษ์ ทิพยกลิน จดโน้ตทางปี่ ฯลฯ ซึ่งการที่นักดนตรีมีความสามารถทางการดนตรีโดยตรงทั้งสองแนวและเคยร่วมงานกันมานั้น ทำให้มีความชำนาญและเข้าใจทางดนตรีซึ่งกันและกัน การเรียบเรียงเสียงประสานมีความสอดคล้องกัน บทเพลงที่ออกมาจึงมีความไพเราะน่าฟัง³³

เอื้อ สุนทรสนานเคยให้สัมภาษณ์ถึงการที่ตัวท่านเองสามารถแต่งทำนองเพลงใหม่ๆที่ไพเราะขึ้นมาภายในเวลาอันรวดเร็วว่าเป็นเพราะการที่เคยเป็นนักดนตรีในวงสากลแบบคลาสสิกมาก่อนเป็นทุนเดิมที่มีนักร้องมาก ได้เล่นไวโอลินแนวที่หนึ่งในวงดนตรีของพระเจนดุริยางค์อยู่ถึง 16 ปี และยังได้มีโอกาสเล่นดนตรีของหลายชาติหลายภาษาและของยุคสมัยต่างๆ ทำนองเพลงที่สั่งสมมาเป็นนานเช่นนั้นคิดตัวอยู่ ถึงเวลาจะแต่งเพลงเองบ้าง ก็กระทำได้โดยไม่คิดขัด ไม่ต้องไปลอกของใครมา ซึ่งเป็นเรื่องของการแปรประสมการณที่กว้างและลึกออกมาเป็นงานสร้างสรรค์ของตนเอง³⁴

ในระยะแรกบรรเลงแต่เพลงสากลอย่างเดียวจนได้มาแต่งเพลงไทยสากลเพื่อการบรรเลงจำนวนมากมาย และต่อมาจึงได้แต่งเพลงที่มีลีลาจังหวะเหมาะสำหรับการลีลาศมากขึ้น บทเพลงไทยสากลของสุนทราภรณ์มีท่วงทำนองเกิดจากการคิดแปลงประสมประสานกันของหลายแนวเพลง ทั้งเพลงไทยของเก่าและเพลงสากล

บทเพลงที่คิดแปลงมาจากเพลงไทยแท้มีหลายแบบ บ้างไม่เปลี่ยนชื่อและทำนองเลย เพียงแค่ปรับรับท่วงทำนองไปใหม่และเปลี่ยนจังหวะเป็นแบบสากล(ดังเช่น เพลงคำหอม มาจาก เพลงไทยชื่อลาวคำหอม เพลงคำเนินทราย มาจาก เพลงไทยชื่อลาวคำเนินทราย เป็นต้น)

³³ใหญ่ นภายน, "การตีความในการบรรเลง" เอกสารกรมวัฒนธรรม สุนทราภรณ์วิชาการ ในวาระครบรอบ 50 ปี คณะดนตรีสุนทราภรณ์ จัดโดยคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หอสมุดแห่งชาติ วันที่ 12-17 มิถุนายน 2532, หน้า 91.

³⁴เจตนา นาควัชร, "มรดกของสุนทราภรณ์ : ข้อคิดเชิงวิจารณ์," ธรรมศาสตร์ 13,1 (มีนาคม 2527) : 152.

บ้างก็นำทำนองมาใช้อย่างเต็มแต่เปลี่ยนบทร้องและชื่อให้คล้ายของเดิม เป็นเพลงที่คงทำนองไว้ เดิมรูปแบบและอาจเปลี่ยนชื่อบ้างเล็กน้อย แต่มีชื่อของเก่าคิดไว้บ้างให้รู้ว่ามีเค้ามาจากเพลงเดิม อะไร (ดังเช่น เพลงรักบังใบ มาจาก เพลงไทยชื่อเพลงบังใบ เพลงอารมณ์หวัง มาจาก เพลงไทยแขกอาหวัง 2 ชั้น เป็นต้น) บางเพลงไม่เปลี่ยนทำนองเดิม แต่เปลี่ยนชื่อเมื่อทำเป็นเพลงไทยสากล (ดังเช่น เพลงกุหลาบงาม ทำนองเพลงพลับพลานอก เพลงบ้านนา ทำนองเพลงลาวแพน เพลงดึกันนะ ทำนองเพลงญวนเกล้า เป็นต้น) บางบทเพลงก็นำทำนองของเก่ามาใช้ส่วนหนึ่ง แล้วแต่งต่อเป็นของใหม่ (ดังเช่น เพลงมนต์สวาท มีทำนองเพลงลาวครวญ 2 ชั้นแล้วแต่งต่อ เพลงห่วงรัก มีทำนองเพลงแขกปัตตานี(ห่วงอาลัย)แล้วแต่งต่อ เป็นต้น) และมีบทเพลงที่สร้าง ขึ้นใหม่ทั้งเพลง โดยมีท่วงทำนองอย่างไทยแท้ (ดังเช่น เพลงกลิ้งรำ เพลงส่งรัก เพลงจันทร์ ภูเขา เพลงใจหาย เพลงกลิ้งราตรี เป็นต้น) ซึ่งบทเพลงสุนทราภรณ์จำนวนมากที่ศิลปินเพลง ในขณะนี้ร่วมกันประพันธ์ขึ้นนั้น มีลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของเพลงไทยแท้หรือเพลง ไทยเดิมที่ตกทอดมาถึงผลงานของวงดนตรีคณะนี้อย่างเด่นชัด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ศิลปินเพลง จำนวนหนึ่งมีรากฐานเพลงไทยเดิมติดตัวมาหรือเป็นนักดนตรีไทยมาก่อนและมีการแลกเปลี่ยน ความรู้กันระหว่างศิลปินเพลงในวงดนตรีไทยและสากลของกรมประชาสัมพันธ์ และจากการที่ ผู้บริหารกำหนดให้ใช้เพลงไทยเดิมเพื่อให้เหมาะกับลักษณะการประสมวงที่ท่านคิดขึ้นใหม่ และบางครั้งก็ต้องการแต่งเพลงประกอบละครที่จำเป็นต้องใช้ทำนองอย่างไทยแท้ด้วย

ซึ่งการสร้างเพลงใหม่โดยการดัดแปลงปรับเพลงไทยให้เข้ากับแนวดนตรีสากลรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะเพลงที่สร้างใหม่ทั้งเพลง โดยมีท่วงทำนองอย่างไทยเท่านั้น รศ.ดร.พูนพิศ อมาตยกุล นักวิชาการผู้มีความรู้ทางดนตรี/เพลงไทยกล่าวว่า เป็นการแสดงถึงอัจฉริยะภาพของผู้ประพันธ์ โดยแท้ ที่สามารถแต่งเพลงเลียนแบบเพลงไทยได้อย่างแนบสนิท ทำให้นักแต่งเพลงไทยบางคน ถึงกับค้นหาที่มาของเพลงเหล่านั้นไม่ได้ก็มี ดังเช่นเพลงกลิ้งราตรีนั้น บทร้องเป็นกลอนสุภาพที่ สมบูรณ์ด้วยกวีโวหารอย่างไทยแท้ของทรง สารีคุณ ทำนองโดยครูเอื้อ สุนทรสนาน ร้องติด เอื้อนได้สนิทสนมเป็นไทยตลอดทั้งเพลง ลักษณะเป็นเพลงสองท่อนร้องสองเที่ยวกลับเขย่ง เพลงไทยแท้⁴⁵

นอกจากนี้ยังได้มีการนำโครงสร้างของเพลงสากลมาเปลี่ยนแปลงให้เป็นโครงสร้าง เพลงไทยด้วย โดยรักษาจังหวะ ทิศาไว้ทั้งหมด ดังเช่น เพลงปลูกรัก มาจากเพลง Laoumparsite (จังหวะแทงโก้) เพลงฉันทังคอย มาจากเพลง Sleepy Lagon (จังหวะวอลซ์) เพลงคิดถึงฉันบ้าง ใหม่ มาจากเพลง You are my sunshine (จังหวะฟรอกทรอคค์) เป็นต้น เพลงแนวดนตรีไทย และแนวสากลได้อย่างแนบสนิทเป็นสิ่งที่น่าชื่นชมในผลงานที่มีความไพเราะและความสามารถ

⁴⁵ พูนพิศ อมาตยกุล, "อิทธิพลเพลงไทยแท้ต่อสุนทราภรณ์" เอกสารประกอบกร สัมมนา สุนทราภรณ์วิชาการ ในวาระครบรอบ 50 ปี คณะดนตรีสุนทราภรณ์, หน้า 36-48.

ของศิลปินผู้สร้าง คร.เจตนา นาควัชร ได้กล่าวถึงเพลงไทยแปลงของเอื้อ สุนทรสนานว่าเป็น ประจักษ์พยานคืออยู่แล้วว่าท่านสามารถที่จะประสานอัจฉริยภาพของตะวันตกกับตะวันออกเข้าด้วยกันอย่างไร ความสามารถที่จะทำลีลาของคนตรีเดินรำตะวันตกมาปรับเข้ากับลีลาแบบไทย ได้อย่างดีเยี่ยม เพลงจังหวะแทงโกที่ครูเอื้อแต่งให้วินัย จุลละบุษปะ เป็นผู้ขับร้องเป็นเครื่อง พิสูจน์ถึงสายสัมพันธ์ที่ว่ามีได้อย่างดียิ่ง วิธีการร้องของวินัยนั้นเป็นการร้องเอื้อนและทอดเสียง แบบไทย ซึ่งดูน่าจะขัดกับจังหวะที่เรียบคมของตะวันตก แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เพลงแทงโกของสุนทรภรณ์เป็นตัวอย่างของการเอาชนะช่องว่างทางวัฒนธรรมได้อย่างน่าทึ่ง⁶⁶

สุนทรภรณ์ได้ดัดแปลงแต่งเพลงที่เรียกกันว่า “เพลงสังคีตสัมพันธ์” คือเพลงที่นำทำนองเพลงไทยมาทำเป็นทำนองเพลงไทยสากล และใช้วงดนตรีสากลและวงดนตรีไทยบรรเลงร่วมกัน นั่นคือเอาเครื่องดนตรีสากล ได้แก่ เปียโน กีตาร์ แซกโซโฟน ทรัมเปต ฯลฯ มาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีไทย ดังเช่น ระนาด ฉิ่งวง ฯลฯ บรรเลงเพลงไทยที่มีมาแต่เดิมแล้วเพิ่มลีลาต้นโดยการใส่จังหวะทางด้านดนตรีสากลเข้าไป เช่น จังหวะแทงโก้ รุมบ้า ทำให้เกิดเสียงดนตรีหรือบทเพลงแนวใหม่ขึ้น⁶⁷ นอกจากนี้ยังมีเพลงที่มีลักษณะการบรรเลงเหมือนกับเพลงสังคีตสัมพันธ์คือ เพลงสังคีตประยุกต์ที่มีการนำทำนองเพลงไทยมาประยุกต์ใช้เหมือนกัน แต่เป็นวงดนตรีที่ควบคุมโดยครูสุमान กาญจนผลิน ซึ่งได้เริ่มทำขึ้นในระยะไล่เลี่ยกัน วงสุนทรภรณ์เริ่มก่อนโดยในปี พ.ศ.2495 เมื่อพลโทหม่อมหลวงขบ ภูญชร เข้ารับตำแหน่งอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ได้สนใจคิดการประสมวงดนตรีสากลเข้าเล่นร่วมกับวงดนตรีไทย ได้ปรึกษาหารือกับครูเอื้อ สุนทรสนานแล้วเทียบเสียงคนตรีทั้งสองแนวขึ้น โดยมีครูห่ม บาปุระวาทย์ เป็นผู้คิดค้นกลวิธีในการปรับระดับเสียงคนสำคัญ เพลงแรกที่ได้ทำขึ้นคือ เพลงดาวกระเดื่อง⁶⁸

นอกจากนี้บทเพลงของสุนทรภรณ์ที่นำจังหวะทำนองเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองมาดัดแปลงก็มีอยู่บ้างเป็นจำนวนน้อย ได้แก่ เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย เพลงพื้นเมืองของภาคเหนือ และเพลงรำวงซึ่งมีเป็นจำนวนมากที่สุดในบรรดาเพลงพื้นบ้านที่ปรากฏในบทเพลงของวงสุนทรภรณ์ บุญโปรด สัมพันธ์รัตน์ ได้ศึกษา “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงรำวงสุนทรภรณ์” โดยสำรวจและรวบรวมบทเพลงรำวงทั้งหมดของสุนทรภรณ์ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งวง พ.ศ.2482 จนถึงปี พ.ศ.2532 รวมระยะเวลา 50 ปี ศิลปินวงสุนทรภรณ์ได้ร่วมกันประพันธ์เพลง

⁶⁶ เจตนา นาควัชร, “มรดกของสุนทรภรณ์: ข้อคิดเชิงวิจารณ์”, หน้า 124-125.

⁶⁷ จารุพิมพ์ ภายนอก, “เพลงสังคีตสัมพันธ์: การวิเคราะห์เพลงไทยสากลที่นำดนตรีไทยมาประยุกต์ใช้โดยวงดนตรีสุนทรภรณ์ในปี พ.ศ.2497,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขา มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540), หน้า 6.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

ร่ำวงไว้ 217 เพลง จากบทเพลงทั้งหมดของวงดนตรีสุนทราภรณ์ที่มีประมาณ 2,000 เพลง เท่ากับว่าร้อยละสิบเป็นเพลงร่ำวง^{๘๖} ใหญ่ นกายน ผู้ซึ่งเคยมีบทบาทในวงการเพลงร่วมสมัยและเคยสังกัดวงดนตรีสุนทราภรณ์ ได้กล่าวถึงที่มาของการแต่งเพลงร่ำวงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ไว้ค่อนข้างว่า

“.....วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้รับคำสั่งให้เดินทางไปจังหวัดหนองคาย เพื่อไปบรรเลงเพลงพร้อมแถงนโยบาย “รัฐนิยม” ขณะนั้นชาวบ้านจังหวัดหนองคายกำลังนิยมเพลงร่ำวงซึ่งมีเนื้อร้องสั้น จึงร้องกลับไปกลับมาหลายเที่ยว ชนิด ผลประเสริฐ นักดนตรีผู้มีความสามารถคนหนึ่ง ของวงดนตรีสุนทราภรณ์และมีพื้นฐานทางเพลงไทยเดิมมาก่อน จึงนำแซกโซโฟนมาเป่าคลอแล้วเป่าเพลงไทยเดิมคือไปเรื่อยๆ ทำให้ชาวบ้านที่มาร่วมร่ำวงชอบออกชอบใจถึงกับออกมาร่ำวงเป็นที่สนุกสนานครึกครื้น และหลังจากกลับจากเดินทางไกล เอื้อ สุนทรสนาน จึงนำข้อคิดจากการเป่าแซกโซโฟนคลอการร่ำวงของชาวบ้านมาแต่งเป็นเพลงสุนทราภรณ์ขึ้นในแนวต่างๆ อย่างมากมาย เช่นแนวปลุกใจ แนวส่งเสริมการประกอบอาชีพ แนวเกี่ยวพาราตี ฯลฯ จนเพลงร่ำวงเหล่านี้มีชื่อเสียงแพร่หลายเป็นที่นิยมมาจนกระทั่งสมัยปัจจุบัน”^{๘๗}

วิธีการบรรเลงเพลงร่ำวงของวงดนตรีสุนทราภรณ์ว่าจะใช้แซกโซโฟนเป่านำ ใช้กลองทอมบ้าแทนโตน ดิ่ง กรับ ยังคงใช้ตามเดิมและอาจจะเพิ่มทิมเบอรินเข้าไปเพื่อใช้ประกอบจังหวะการรำ^{๘๘} ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างจากการรำโตนหรือร่ำวงที่เคยมีแพร่หลายอยู่ทั่วไปมาก่อน บทเพลงร่ำวงสุนทราภรณ์มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมทั่วไป เพราะความไพเราะและวิธีการแสดงที่สนุกสนานประทับใจผู้ฟัง นอกจากนี้บทเพลงยังมีเนื้อหาหลากหลาย ช่วยทำให้บรรยากาศ

^{๘๖} บุญโปรด สัมพันธ์รัตน์, “สังคมและวัฒนธรรมในบทเพลงร่ำวงสุนทราภรณ์,” ศิลปวัฒนธรรม 16 : 2 (ธันวาคม 2537) : 168-170.

^{๘๗} คำให้สัมภาษณ์ ใหญ่ นกายน, อ้างถึงใน บุญโปรด สัมพันธ์รัตน์, “วิเคราะห์เพลงร่ำวงสุนทราภรณ์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2537), หน้า 3. และคำให้สัมภาษณ์ของประจุม พุ่มศิริ (นักร้องเพลงร่ำวงคณะสามย่าน) บุญส่ง เกษะทัตและพฤทธิร รอดผึ้งผา (คอกรัก) ศิลปินร่วมสมัยในรายการครั้งที่ 279 “สนทนาวิชาการเรื่องเพลงร่ำวง” (วันศุกร์ที่ 8 มีนาคม 2528) เทปบันทึกเสียงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาสะพานผ่านฟ้า

^{๘๘} คำให้สัมภาษณ์ของ พูนสุข สุริยะพงษ์รังสี, หัวหน้าวงดนตรีสุนทราภรณ์, อ้างถึงใน, บุญโปรด สัมพันธ์รัตน์, “วิเคราะห์เพลงร่ำวงสุนทราภรณ์”

ครีกครีน เคนในด้านศิลปะการประพันธ์และสามารถสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมของบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม วงดนตรีสุนทราภรณ์ได้ทำหน้าที่สนองคอนโยบายของรัฐบาลยุคดังกล่าวนี้ได้อย่างยอดเยี่ยม ในด้านที่สามารถทำหน้าที่สืบสานวัฒนธรรมรำวงที่รัฐริเริ่มขึ้น โดยดัดแปลงให้เป็นเพลงไทยสากลที่แพร่หลายทั่วไปได้อย่างน่าสนใจ ปัจจุบันเพลงรำวงสุนทราภรณ์ยังคงมีแพร่หลายอยู่ ที่มีชื่อเสียง อาทิเช่น รำวงลอยกระทง รำวงวันสงกรานต์ รำวงวันปีใหม่ รำวงชาวทะเล รำวงสาวบ้านแค้ รำวงคบนผละ เป็นต้น เพลงรำวงสุนทราภรณ์มีคุณค่าและสร้างความประทับใจแก่ผู้ฟังอย่างมาก

ความนิยมบทเพลงสุนทราภรณ์ นอกจากเพื่อการฟังแล้วก็ยังเป็นเพลงที่ใช้ประกอบการเต้นรำ หรือลีลาศ ซึ่งการลีลาศเป็นกิจกรรมบันเทิงทางสังคมในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะกลุ่มคนในเมืองสุนทราภรณ์ได้ออกบรรเลงเพลงลีลาศตามสถานที่ต่างๆตั้งแต่สมัยสงคราม(พ.ศ.2484-2488) และเริ่มเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป โดยได้แต่งเพลงลีลาศไว้มากมายหลายจังหวะ ทั้งเพลงจังหวะบอดูม ควิกสแคว๊ป วอลซ์ สโลว์ แทงโก กัวราซ่า แซมบา ออฟบิท ฯลฯ และยังมีส่วนสำคัญในการสร้างจังหวะตะลุง ซึ่งประเทศอังกฤษได้จดทะเบียนชื่อและทำเดินโดยจัดอยู่ในกลุ่มลีลาศจังหวะเร็ว 12 จังหวะ เรียกว่า จังหวะตะลุงเทมโป(Talong tempo)⁹²

วงดนตรีกรมโฆษณาการหรือสุนทราภรณ์ได้สร้างผลงานที่มีคุณค่าต่อสังคมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าในตัวเองคือสนองอารมณ์ ให้ความรู้และคติธรรมต่างๆ คุณค่าทางวรรณศิลป์ เพราะบทเพลงมีลักษณะโดดเด่นทางการใช้ภาษาที่เป็นระเบียบแบบแผน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการริเริ่มสร้างสรรค์บทเพลงจากการดัดแปลงประสมประสานแนวดนตรีต่างๆเข้าด้วยกัน หรือที่เรียกว่า "สังคีตสัมพันธ์" สร้างเป็นบทเพลงไทยสากลแนวใหม่ขึ้นทั้งทำให้บทเพลงแนวนี้กลายเป็นรสนิยมเพื่อความบันเทิงของคนในสังคมอย่างแพร่หลายและน่าจะเป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ทำให้นักดนตรี นักแต่งเพลงอื่นๆโดยเฉพาะที่เกิดขึ้นมากมายภายหลังสงคราม ได้สนใจดัดแปลงแต่งเพลงไทยสากลแนวใหม่ขึ้นอย่างหลากหลายด้วย

การดำเนินงานทางการเมืองเพื่อสร้าง "สังคมใหม่" ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เกี่ยวข้องกับการบันเทิง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรสนิยมทางการเมืองของคนในสังคมจากที่เคยเป็นมาอย่างสำคัญอีกวาระหนึ่ง อีกทั้งเพลงปลุกใจหรือเพลงสร้างชาติที่กำหนดให้แต่งจังหวะดนตรีหรือเป็นสากลมากขึ้น อย่างที่เรียกว่า เพลงไทยสากล แล้วกระจายเสียงทางวิทยุและสื่ออื่นๆสู่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เป็นสถานการณ์ที่บังคับหรือสร้างความเคยชินให้คุ้นเคยต่อแนวเพลงนี้มากขึ้น เพลงไทยสากลกลายเป็นสิ่งบันเทิงของคนในสังคมที่แพร่หลาย อีกทั้งยังมี

⁹² พงษ์ชัย ไทยวรรณศรี, "วรรณกรรมจากบทเพลงสุนทราภรณ์", หน้า 73-75.

อิทธิพลต่อผู้ที่ทำงานดนตรีในยุคสมัยต่อมา ไม่ว่าจะเป็นนักประพันธ์เพลง นักดนตรี นักร้องและบริษัทอัดเสียง ฯลฯ ที่จะได้พัฒนาแนวเพลงไทยสากลนี้กันอย่างมากมายหลายแนวขึ้นมา

และตามแนวนโยบายหรือเจตนารมณ์ของท่านผู้นำที่ต้องการสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีรูปแบบวัฒนธรรมเหมือนกันนั้นใน “สังคมใหม่” ดังเช่น การให้เรียกคนทั้งประเทศว่าคนไทย ไม่ให้แบ่งเป็น คนเหนือ คนอีสาน คนใต้ หรือการกำหนดภาษาไทยประจำชาติอันหมายถึงภาษาไทยกลาง ไม่ใช่ภาษาตามท้องถิ่นต่างๆ ฯลฯ เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ สภาพวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของประชาชนในสังคมมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพลงไทยสากลที่ได้พัฒนาเกิดขึ้นเวลาต่อมาสามารถแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย